

előretölt helyőrség

IRODALMI-KULTURÁLIS LAP

Mert fölemeltetnek
akkor mindenek,
akár az énekek, a
templomok, a várak,
és följönnek
belső napjaink.

2022. május • V. évfolyam, 5. (48.) szám

• megjelenik négyhetente

2, 6

Kozma Attila
új kötete
és novellája

3

Sántha Attila
új könyvéről

4

Karamazov-show
Marosvásárhelyen

13

Sarusi Mihály
egy kuruc kori
makarónidáról

A Brassói Lapok, Háromszék,
Krónika, Nyugati Jelen,
Székely Hírmondó
és Székelyhon melléklete

Laokoön szoborcsoport után (diptichon) - 240 x 140 cm, olaj, vászon, 2021

Lapszámmunkat Todor Tamás festőművész alkotásaival illusztráljuk

örökvers

Sántha Attila

Ágtól áigig

Sokan mentek el, és kevesen jöttek haza.
Szomszédunk, Tóth Béla bá
mindkét háborút megjárta,
és mindkettőben orosz fogságba esett.

Na, ez a Tóth Béla bá, mikor hazajött,
olyan sovány volt,
hogy csak ágtól áigig tudott menni,
másképp a szél elfújta volna.
Mondják, valaki egyszer ujjával
megpattintotta, s elesett.

Maradt neki egy kaszálója,
amit a háború alatt felvert a málna,
oda ment fel minden reggel,
nem kellett neki a társaság,
szemelgetett, s vigyázott a tehénre.
Mári né pedig esténként
valami könnyű étellel várta.

Mikor Béla bá magára szedett pár kilót,
s nem kellett féljen, hogy elviszi a szél,
elmondta Márinak, ő bizony
megszökött az oroszoktól,
és a döghúsról is rászokott,
úgy haza akart jönni.

De nem sokat jutott előre,
éjjelente majd' elvette az Isten hidege,
a nyári hónapok után elfogták,
s csak most jutott haza,
ne haragudjon.

Mári né csak sírt, mintha bánat
érte volna, pedig ahogy,
s naponta átvitt ételt a szomszédba,
ahol Márta is várta Jánost, akiről ő tudta,
hogy meghalt, de Márta még nem.

Egy idő után Tóth Béla bá
már szembeállt a bivallyal,
s az lesütötte a tekintetét
(pedig nem lett semmivel sem kövérebb).

Na ekkor mondta el a gyermekeknek,
kik csapatoslag jártak utána,
s közben tanulták a bogycákat, füveket,
hogy Szibériát miért is élte túl:
hallotta álmában, hogy hívja őt Mári,
az apja, a rég meghalt öreganyja,
s egy csomó régi ember, akiket nem is ismert.
Tudjátok, fiaim, egyszer
titeket is hazahívnak,
és akkor jönni kell, jönni kell.

vigasság

Szurkos András

Vírus és vakcina

Mivé válik az ember, ha megéri!
Halántékán szarkarajtaposás,
nem fér több ránc a homlokán,
befejezték a szántást az ekék.
Nézi a kaszás rejtekét,
onnan lészen eljövendő.

Osztálytársunk soha nem vót beteg,
de hopsza, ellátták a baját hirtelen,
sokat nem hánykolódott.
Hogy önként, dalolva vigye a lába
vakcinagazdák oltakozó táborába –
olyan Isten nincs!
Eltongyósodva¹ nem látta senki őt,
csak a lélegeztetőgép-kezelők –
búcsúztatja az élő az elmenőt.

Megereszti a nyelvet a köményes a toron,
a bojt es rittyeg az ostoron.
Megy mindenki a más feje után,
válják dicsőségére, no Isten-Isten!
Én nem nyekezáltam², „felvettem”
a vakcinát, tudjuk, mitől döglük a légy,
de hogy a vírus attól-e, azt nem.

Te jól el tudod látni magad! –
happaré, húzna kísértésbe.
Az ördög figyelmét magamra nem vonom,
még a gondolatomat es lekopogom.
Feljebb húzom a takarót, ha fázom,
de fussak, ha esik az eső, ügyes elázom.
Lőtávolon belül a fejem hiába kapkodom.
A deszkalével³ nem divatlankodom⁴,
beérem egy üveg vörösborral,
s ahány évem betöltve vagyon,
annyi szál a napi cigiadagom.
Hatvanöt éve füstöl a kalapom,
az orvos azt mondja, „ne tegye le,
ha eddig kibírta, többet ártana”.
Vegyéék má’ észre, itt emberek élnek!

¹ ápolatlanul (székely)

² tappog, kínlódik (székely)

³ fenyővízzel (székely)

⁴ telhetetlenkedem (székely)

Elérhetetlen

Vártam, sokáig vártam,
mígnem azt hittem,
elment már elöttem.

Aztán elindultam, mentem utána,
és egyszer csak úgy éreztem,
mögöttem jön, s nem ér utol.

Jó lenne, ha hinni tudnám,
nincs is sehol.

Végső fokon

Gazdag volt az ősz, olvasom
jobbról az első oldalon.

Épp boldogságról álmodom.
Mögöttem jó a lábnyomom.

Ránó fejemre a korom,
csak korpa hull, ha vakarom.

Meddig jutok el, nem tudom.
Gondolkodom, de nem tudom.

Eszembe jut a hóskorom,
ujjamat a számra nyomom.

Akit látok, mind rokonom,
úgy értem, hogy: végső fokon.

Sokasodnak a talányok.
Fiatalodnak a lányok.

kritika

Miklóssi Szabó István

LEHEL KÜRTJE ÉS A SZENT KORONA MINT SZÉKELY TELEFON

Kozma Attilát nem kell bemutatni. Csak azoknak, akik nem ismerik. Szerencsére sokan meg akarják ismerni. Azok közül is, akik ismerik. Színész ő, akinek darabról darabra meg kell újulnia, és egyben székely stand-upos (székely felállós nyeletlenkedéses), aki az Open Stage csapat tagjaként már nagyon rég letette névjegyét az asztalra. És most belevágott a kacagtatós, írott irodalomba is.

Igen, a kacagtatós irodalomba. Az első székely maroktávbeszélő használati utasítása című könyvét, mint ahogy várható volt az előzmények ismeretében, csakis végigrohogni lehet. Van abban minden, kérem szépen. Székely telefon (ami tulajdonképpen minek es az embernek, met ha baja van, akkó mennyen s mongya meg, mit mind zavargat mást a telefonon keresztül, de az igazi székely ügyes olyan szűkszavú, hogy nem es beszél, hát minek neki telefon), melynek nincs garanciája, „met minek az, mi jóladtuk el, de te addig bizgeráltad, amíg elromlott, te mocsok”, tehát a székely telefon ilyképpen néz ki: „Az Oktondi székely maroktávbeszélő jól néz ki! A difuzor a Szent magyar koronát ábrázolja, a mikrofon a lehel kürtyt, a hátlapon pedig a Palást mintája van rajta, ha nem pont úgy, garantáltan, egy az egybe, akkor az egészet – MŰ – leháncsuk róla, meg van-e értve?!”. Akad itt holdutazás is (es), talán a szerzőnek a haszontalan tudományok iránti érthetetlen vonzódása miatt. Met minek es az? Kötik a drága pénz, hogy megtuggyák, van-e egy pohár víz a Holdon, hát félnek, hogy elissza valaki előlük? Meg aztán minek az űrséta? Hiszen „Tod-e, milyen bűdösek azok, amikor visszajönnek odakintről? Olyan, mint

amikor az istállóba valakinek belébüdösödik a lába a gumicsizmába, s még egy flakon benzint es rejaönt”. De akad itt fekete lyuk is, ráadásul egészen közel, a falu határában. Támad is akkora ribillió, hogy azt bármelyik falu megirigyelhetné, a polgármesterrel az élen. Próbálják eltüntetni az 500 euróért vásárolt ezoterikus kristállyal, ám csak annyit érnek el, hogy elindul a lik, szétzúz egy

falusi budít (pottyantót), majd folytatja útját a falu központja felé, mígnem egy hős megmenti a helyzetet (a többit a könyvben).

Hogy ne maradjanak ki a nosztalgiazők sem, megjelenik a szapanoperák Isaurája, Leoncója is: „Isaurának jó mellei voltak, megalázkodó szelídségét az Úr szeretetéből táplálta, tanító nénis konttyal a fején és... kancsin”. (E sorok írója emlékszik, amikor

Magyarországon gyűjtést szerveztek, hogy megváltsák Isaurát a rabszolgasorsból; micsoda világ volt!) Folytatódik a sor a lambadával, a régi színes tévével, a kilencvenes évekbeli, Tanulók Házával szembeni éjszakai klubbal, rokke-ekkel, mindennel, ami az akkori időket jellemezte.

A kötet egyik fénypontja kétségkívül a Válási vőfély, melyben tanúi lehetünk egy házaspár szakításának. A feleség például így búcsúzik: „Szégyellheted magadot, te mocskos lator, / Én vedled egy lepedőn nem hálók mátot! / Nem szerettél engemet, utáltad anyámat, / A pénzt eldugdta, s nem mostad a lábad. / Hol vót az agyam, amikor hozzád mentem? / Hogy a gutta ott ütött vóna meg – tégedet, s nem engem!”. Kétséget kizáróan ezek a szövegek istenigazából a szerény, de erősen tehetséges színész úr előadásában élnek a lehető legjobban, miként e néhány szó írójának volt azt szerencséje megtapasztalni, ezért ha a kedves olvasónak alkalma nyílik rá, semmiképpen ne hagyja ki a megtekintését.

Kozma Attila könyve a székely irodalmi humor azon vonulatához csatlakozik, melybe többek közt Muszka Sándor, György Attila, Orbán János Dénes, Sántha Attila írásai tartoznak. Könyve a nevetetésre született, célközönsége a gondolkodó, önmagát túlságosan komolyan nem vevő ember, aki szívesen nevet önmagán és másokon egyaránt.

Kozma Attila: Az első székely maroktávbeszélő használati utasítása. Előretolt Helyőrség Íróakadémia, 2021

Az elrendeződés – 90 x 70 cm, olaj, vászon, 2021

AZ EMLÉKEZÉS ÁGA-BOGA

Sántha Attila *Ágtól áigig* című kötete éjjeliszekrény-könyv, még ha nem is esti mese és nem szórakoztató irodalom. Szívesen veszi kezébe az olvasó, hogy újra meg újra fel-lapozza. Akár egy fotóalbumot a vendégségben, amikor unatkozunk, és észrevevesszük, hogy ott hever hívogatón az asztalon: és mindenki fellélegezhet, nem lesz kínos csönd, hisz a képek emlékeket hívnak elő.

A kötet egy fotóalbum/családre-gény(?) versekben, az alapvető beszédhelyzet pedig a vissza-emlékezés. Mindvégig a szerző mesél, pont úgy, mintha a csa-ládi fényképalbumát lapoznánk, miközben megoszt velünk a „fotókon” látható személyekről néhány fontos tudnivalót, vagy egy-egy velük kapcsolatos törté-netet. Ez a mesélős modor egy-fajta műfaji ingadozást eredmé-nyez, ami a kevésbé gyakorlott olvasót elbizonytalaníthatja, hogy most verset olvas-e vagy novellákat, epikát vagy lírát. Ez viszont a kötet egyik erényének tekinthető, mint alább kiderül.

A kötet egyfajta lírai család-fát tár elénk. Hét emberöltőig halad vissza az időben azzal a nem titkolt szándékkal, hogy megrajzolja ősei egyre fakuló

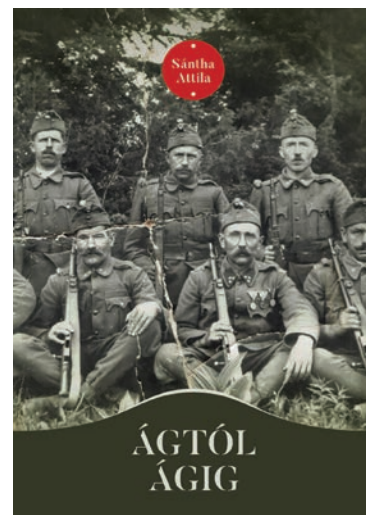
képét, egyesek esetében talán az utolsó órában, mert míg az időben közelebbi családtagok alakja sokkal élesebben látszik, addig a legtávolabbiak már az emlékezetben is „nevenincsek” (A Sántha lányok).

A családfakutatás izgalma, szenvedélye hozza, hogy a szer-ző egy versbe vagy némely sze-replő esetében három versbe sűrít egy egész életet. Ahogy a kötet fülszövegében is olvasha-tó, mindez arról szól, hogyan érdemes élni, hogy legalább egy említés erejéig mi is fenn-maradjunk utódainkban. Olyan szép ez a megfogalmazás, és annyira ellentéte (mármint a megszövegezés szempontjából) a kötetet indító Mircea Eliade-idézetnek („a »szenvedés« azo-nos a »történelemmel«. Ezt az

azonosítást megfigyelhetjük ma is Európa paraszti kultú-ráiban”), ami mintha tudomá-nyosítani akarná a költő szán-dékát... Sántha könyvében van történelem, tehát szenvedés bő-ven. A világégések borzalmairól több versben is olvashatunk: „Úgy hulltak a bombák, / a cin-terembe sem tudták kivinni, / ezért a szülei is mellé feküdtek.” (Nagyanyám); „a csapatból ki-állítottak egyet, / fejéhez fogták a pisztolyt, löjje le / elrettentésül kiszemelt nagyapámat – lelöt-te.” (Rákosi János nagyapám). Olvashatunk a harctéren szö-gesdróton fennakadt fiatal ka-tonáról, mindezt – időszerűsége mellett – a hétköznapi nyelven megszólaló, a székelyek anekdo-tikus szűkszavúságát visszaadó verssorok kopársága teszi még nyomasztóbbá.

Mítoszteremtés zajlik: minden személy, akit a kötet felidéz, poé-tikus személlyé válik, miközben a poétikai eszközök minimáli-sak. A versek valami hallatlan nyersességgel adják vissza az eseményeket, példa rá a nagya-

pa, Rákosi János és felesége, Márta tragédiája, melyet két kü-lön versben mesél el a szerző: a férfit egyik falusfele – Bardóc Béli bá – lövi le kényszerből, a holttestét felakasztják egy út menti fára, a felesége, Márta pe-

dig odahaza öt éhező gyermek-kel várja az urát.

Személyes kedvenceim a kötet záróversei: *Attila apa* és az *Isten hidege megfogyasztott minket*. Az időbeli távolság megszűnik,

Dimény H. Árpád

mindkettőben saját magát te-szi (fő)szereplővé a szerző, és az élet, a jelen törekénységére hívja fel a figyelmet. Az idő múlása ki-kényszeríti a nemzedékeken ke-resztül öröklődő tapasztalattal való szembenézést: a szülőföld kényszerelhagyása és a vissza-térés parancsolata (amely a saját dilemmája is) közti feszültség működteti e verseket, és keserű következtetést von le: „Szóval anyámnak újra igaza van: / az Isten hidege megfogyasztott minket, / és az sem lesz, aki a sírokon egy szál gyertyát gyújt-son. / Én vele ezen vitatkozni nem fogok.”

Az Ágról ágra legnagyobb erénye, hogy egyszerre költői és egyszerre nagyon is prózai, sőt, hétköznapi nyelven idézi az em-lékezet révén megőrzött múltat, miközben a költői én önmegha-tározása is tökéletesen beillesz-kezik a kötet emlékezetkoncep-ciójába.

Sántha Attila *Ágtól áigig* – Elő-retolt Helyőrség Íróakadémia, Budapest, 2021

„ÍGY JÁR, AKI KÉT VILÁGHÁBORÚT VÉGIGHARCOL”

Izer Janka

„A »szenvedés« azonos a »történelemmel«. Ezt az azonosítást megfigyelhetjük ma is Európa paraszti kultúráiban” – idézi Sántha Attila mottóként az *Ágtól áigig* című kötetében Mircea Eliadét. A román gondolkodó életében még létezett a hagyományos értelemben vett falu, mára már a hatalmas tu-dást őrző paraszti kultúra kikopott a nyugatiasodó társadal-makból. Sántha verseiben ez a letűnt világ kel életre.

Ebben a világban mindenki ismer mindenkit, tudják, hogy a szomszéd lova mikor törte ki a lábát, de saját elődeik élettör-ténetét is – ősi bölcsességgel keverve – továbbadják gyerme-keiknek, mesék, népdalok szá-zait mondják, éneklük, ismerik a tájat, a természetet, és képesek harmóniában élni, eggyé válni vele. Az Eliade-idézet róluk szól, ezekről az emberekről, akik sor-sában őseik szenvedése is átha-gyományozódik.

A különbség a kor embere és a hagyomány embere között – ebben az értelemben – csupán annyi, hogy mi, a „maiak” szán-dékosan nem veszünk tudomást elődeink szenvedéseiről még akkor sem, ha az ő tapasztalatai-ik nyomán kialakult viselkedé-si, gondolkodási berögződések ugyanúgy bennünk vannak, irá-nyítják életünket. A hagyomány embere azonban beszél/kérdez róluk, és talán ezért (is) a szenvedéssel való megküzdési stratégiái hatékonyabbak, mint azé, aki az örökölt nyomorát a tudatalattiba küldi. Nem igaz, hogy a „fejlő-déssel” az emberek egyre boldo-gabbak („a probléma nem vész el, csak átalakul”, Joule után szaba-don). A huszadik század nemze-dékeiben családi tragédiák sora halmozódik, halmozódhat.

Sántha Attila verseskönyve egy család története hét generá-ción keresztül, egyben két há-ború tragédiáinak gyűjteménye, tehát nemcsak a Sántha család-nak, de bárkinek nyújthat ka-paszkodót, segít szembenézni a múlt tragédiáival.

„... a század/ [...] / Kecskemét-ről hazafelé indulva / kereste a főhadtestet. // Nyilasok fogták el, / a csapatból kiállítottak egyet, / fejéhez tartották a pisztolyt, löjje le / elrettentésül kiszemelt nagy-apámat / – lelőtte. // Testét aztán felakasztották / egy útmenti fára emlékeztetőül / hogy így jár, / aki két világháborút végigharcol / akármelyik oldalon.”

Az ősi tudás, hagyomány, ba-bonák világa valójában gyakor-lati megoldásokat is adott: erre jó példa a kötetben, hogy a téhen tejét elcsenő tolvaj elrettentésé-vel, egy rituáléval sikerül a te-héhen véghez vitt rontást elhá-rítani (1945 tavaszán). Ma már tudományos cikkek sokasága is bizonyítja: a régiek bölcsessége nemcsak hitbeli, lelki, de gya-korlati hasznosságú is volt. A versek ennek kiegészítésében, példázásában segítenek.

Ebben a világban sincs végleges igazság: de van emberi emléke-zet, amely több oldalról is láttatja, árnyalja a dolgokat: a gyerekeket

verő, agresszor nagybácsit mun-kájáért megbecsült, jó embernek tartják a szomszéd falvakban (ér-dekes, hogy éppen miskárólással foglalkozott, vagyis állatok ivarta-lánításával, elsősorban a him ha-szonállatok kiherélésével) (Lajos bátyám, A miskáróló).

Szintén gondolatébresztők a ki-vándorlásról szóló versek (*Attila apa, Isten hidege megfogyasz-tott minket*). Az identitásválság, amelyben a magyar nép szenved, az összetartás hiányára, a család-tól való elszakadásra vezethető vissza: nincs kinek továbbadni őseink emlékezetét, elvesznek a

történetek, ezáltal valahol mi is, hiszen elődeink tudása személyi-ségünk része (kellene legyen). Ha nem akarjuk, hogy a tudatalatti irányítson minket, meg kell ismer-nünk őseink tudását. Ezáltal pedig megőrizzük elődeink emlékezetét és a valahová tartozás érzését.

Értelmetlen, ki tudja, hol történt vagy véletlen pusztulások, hétköz-napi halálok gyűlnek a kötetben. De érződik, hogy ez egy termés-zes folyamat, a közösség életének része; és ez a mérvadó. Egy katona felesleges és értelmetlen elpusztu-lása nem az egyént jellemzi, ha-nem a hatalmat, amelynek nem

számít az élet. Ez pedig ma egy nagyon fontos emlékeztető: a bé-kétlenség, a háború oda vezethet, hogy az életed jelentése megszű-nik, értelmetlen halállá korcsosul, létezésed egy kihasználható bábu szimbolikájával egyenlő.

A kötet üzenete a következő: hogy kivé válunk a halálunk után, példává-e, elrettentéssé vagy ta-nulsággá, azt azok az emberek dön-tik el, akikkel kapcsolatba lépünk, a közösség, ahová tartozunk.

Sántha Attila: *Ágtól áigig*. Elő-retolt Helyőrség Íróakadémia, Budapest, 2021

Goya meztelen májaja – 150 x 110 cm, olaj, vászon, 2021

színház

KARAMAZOV-SHOW

Molnár Flóra

Kitört ablakok, romos faház, hatalmas kereszt, esőcsepergés. Misztikusnak szánt térben játszódik a Karamazovok, a nézők beültek már a színen lévő színészekkel. Úgy tűnhet, a közönség egy már rég elkezdődött történetbe csatlakozik be vagy időkapcsolaként konzerválódott történet-szilánkba nyer betekintést. Bizonyos értelemben ez így is van, hiszen immár hét éve játsszák Albu István rendezését a Marosvásárhelyi Nemzeti Színházban, mely valóban tekinthető egy hét évvel ezelőtti, még egészen más világban élő alkotócsapat akkori gondolatainak lecsapódásaként.

Olyan adaptáció ez, amelyet hét év után is szeret a közönség: a nézői reakciók hevesek voltak, a figyelem végig érezhetően intenzív volt az előadás közben. Úgy tűnik, okkal maradt repertoáron az előadás, mert vonzereje nem kopott az évek folyamán.

Úgy tettünk, mintha

A produkció rendkívül élvezhető, rögtön bevonja világába a befogadót. Mégis gyakran olyan érzésem támadt, mintha az előadásban lenne valami szándékolatlan nehézkesség, valami művi, aminek nincs köze a szándékolt önreflexivitáshoz. Zavart az illúziót kelteni vágyó tér, mely mögött a szemmel láthatóan üres takarás gátat szabott a képzeletnek, és amely az első pillanattól kezdve leképezte azt a látszatvilágot, ami az előadás többi részében egyre erősebben rajzolódott ki. A hanyagul kidolgozott ablakok műanyagszerű anyagán át az állat- és sztriptízshow-ig minden afelé mutatott, hogy ezek az izgalmas, kliséktől mentes megoldások ürességet takargatnak olyan helyeken, melyek valódi szakralitást, valódi szimbolikát és valódi keserűséget kívánnának. Mert amíg az

ételek, a kifogott ponty, az eső és a drag show valódi volt, addig a nézők direkt megszólítása, az eljátszott részegség és az eljátszott aggodalom nem történt meg valószínűleg a színpadon, csak egyezményesen úgy tettünk, mintha.

Nézőként válaszoltunk egy-egy nekünk címzett kérdésre, felálltunk, amikor fel kellett, de egy percig sem gondoltam ösztöneink a nézők bevonását vagy a színészek által működtetett kezeszimbolika és hitválság jelentőségét. Összességében nem éreztem téjtét az előadásnak azon kívül, hogy valóban nevettem a poénokon, valóban csodáltam a színészek általi karakterváltásokat és egy-egy formai, rendezői megoldást. Ennél az adaptációnál azonban számomra ez önmagában nem vezetett katarzishoz. Andrej Tarkovszkij képvilága és Dosztojevszkij szellemisége oly módon rekonstruálódott a színpadon, mint egy Mucha-poszternél vagy egy Frida Kahlo önarcképét ábrázoló pólónál. Esztétikus, de a műalkotás aurája valahogy a nyomtatásban maradt.

A keresztény szimbolikát tekintve két nagy szimbólum állandósult a díszletben: a kereszt és a víz. Nem gondolom például,

Olyan adaptáció ez, amelyet hét év után is szeret a közönség. László Csaba, Bokor Barna és Galló Ernő

hogy a hatalmas kereszt, mely praktikus szempontból kreatív díszletnek bizonyult, megfelelő átgondoltsággal került volna fekvő, illetve álló helyzetbe. Nem találtam benne átütő logikát a színházi praktikumon túl. Nem kapcsolódott sem a hitválság kérdéséhez, sem a halálhoz, sem az áldozat fogalmához szorosán és egyívűen. Túl sokszor mozgatták ahhoz, hogy konkrét jelentést lássak a díszletelem mögé. A vízzel kapcsolatban is hasonló érzéseim voltak: néha (pl. horgászat, fürdés) érteni véltem a víz szakrális szimbolikáját, ugyanakkor többször előfordult, hogy a színészek közhelyes reakcióként mártották fejüket a vízbe, ami mögött nem pontos rendezői utasítások okozta helyzeteket véltem felfedezni. Nehézkés volt és hirtelen jött továbbá az ördög megjelenése és az azt követő (sajnos a darab végére felsűrűsödő) közönségbevonás is. A liturgia látszata a temetésnél ugyan a humor miatt hatásos, de a miséket idéző prédikáció már direkt és kellemetlen.

Nagy színészi teljesítmények

Mindezek mellett azonban az előadásban szereplő Bokor Barna, Galló Ernő, László Csaba és Tollas Gábor a figyelmet mindvégig fenntartva, kivételes dinamikával működtek a színpadon. Szemmel látható élvezettel játszottak, a közönség pedig legalább ilyen élvezettel nézte őket. Nagy színészi teljesítménynek és bravúros átalakulásoknak lehetünk a tanúi, még akkor is, ha a koncentráció néhol kisiklott, és így egy-két fontos pillanat kitesedése is elmaradt.

A fivérek közötti viszonyok szépen megrajzoltak, tisztán

körvonalazódnak a személyiséghatárok a szerepváltások között is. Kiemelendő, hogy az apát mindegyik fiú megjelenítette (egy bunda jelezte vizuálisan a szerepváltásokat), és mindenki kicsit máshogyan. Talán Bokor Barna apafigurája volt a legemlékezetesebb. Az általa játszott apa jelenete volt az egyik legszebb rész a Karamazovokban. Amíg a fiatal pap megpróbálja meggyőzni apját a kölcsönről, az apa fattyú fiával horgászik. Ebben a szépen megkomponált, kifejező jelenetben azonos gesztusok bizonyítják a rokon kapcsolatát, és szinte idilli (piszkos idill) képben jelenik meg a Galló Ernő által alakított Szmergyakov, a bűnös, de mégis nagyon emberi apa és a naiv, de tiszta lelkű Aljosa (László Csaba) viszonya. Pontos rendezői megoldások és érzékeny színészi játék jellemzi a három férfi kapcsolatát.

Ezen a ponton meg kell említenem a horgászjelenetben feltűnő ponty jelentőségét: élő hal jelenik meg ugyanis a darabban, melyet kifognak, beszélnek hozzá, a következő jelenetben azonban nyílt színen feltrancsíroznak. Készre sült finom falatként jelenik meg aztán. A tapsrendnél a halat hozzák, „meghajol”, a közönség pedig megnyugszik, hogy mégsem döglött meg az az állat, amelyen az előbb még nevetünk. Mennyire abszurd, hogy az ember sajnálná azt a halat, amelyikhez az imént még beszéltek, ám annak nincs jelentősége, amelyiket talán holtan vettek,

de nyílt színen szintúgy kibelegnek. Összességében volt ebben a jelenetsorban valami, ami számomra éteribben kapcsolódott Dosztojevszkijhez, mint a kísérletező forma vagy a látványos elemek. Az az örült világ, melyet Albu István láttatni akart, számomra ebben a valószínűleg átgondolatlan cselekvésben jelent meg. Pontos önreflexiót válthat ki a nézőből ez a megoldás: undorítóbb-e, ha valaki a pénzért öl, mint ha féltékenységből? Miért válthat ki sajnálatot a Galló Ernő által megismert Szmergyakov, és miért rendít meg minket kevésbé a több szereplő által megjelenített, egységes arccal így nem rendelkező apa halála? Ezekkel a kérdésekkel maradtam az izgalmas, sokat markoló, de számomra kissé felszínes előadás után.

Tollas Gábor

Marosvásárhelyi Nemzeti Színház, Tompa Miklós Társulat
Fjodor Mihajlovics Dosztojevszkij: Karamazovok (Richard Crane adaptációja)

Rendező: Albu István. Szereplők: László Csaba, Galló Ernő, Bokor Barna, Tollas Gábor. Jelmeztervező: Bocskai Gyopár. Díszlettervező: Tenkei Tibor.

vers

Debreczeni György

az istennő felébredt

ezentúl nem hiszi
szélkeréknek az imamalmot
alany tárgy és tapasztalás
között nem lesz többé különbség

kikönyököl a vakablakon
és felismeri a vakajjtót
látja ahogy elfáradnak
a fáradhatatlan törekvők

harangszó-automatát hall
az esti szélben
közelebb megy és látja
hogy a szent tehén bika

látja a sötétben a mély
pocsolyát
lezuhan a fákra az ég
látja az alakot és a formát

a fekete istennő felébredt
a fekete erők elszabadultak
elfeketedett a bódhifa
körüli terület

képzőművészet

A KÖZELEDŐ EMBER

– beszélgetés Todor Tamás festőművésszel –

Bálint Tamás

„Festményekre ma nagyobb szükség van, mint bármikor: most vált igazán fontossá minden, ami az ember lelkét a víz felszínén tartja” – vallja Todor Tamás, aki minden művét egy kis láncszemnek tartja az önmagát működtető és előrébb vivő nagy gépezetben.

– *Ars poeticából is kiérződik a sötét hangulat, képeidből idilli környezetbe helyezett szörnyek néznek ki. Szürrealis, drámai hatások és feszültség vagy akár organikus tobzódás jellemző a műveidre. Szándékosan adod nehezen magad és dolgoztatod meg a nézőt/befogadót is?*

– Inkább úgy fogalmaznék, hogy szándékosan nem tartom a legfontosabbnak a könnyű olvashatóságot. Túlságosan sokat venne el a dinamikámból, ha a nézőnek akarnék megfelelni, vagy ha meg szeretném könnyíteni a dolgát. Úgy gondolom, hogy elsősorban érzékenység szükséges egy kép befogadásához, s majd csak azután az értelem.

– *Tehát a befogadót sem befolyásolod, ráhagyod az alkotás másik felét. Nem szoktál csalódni ebben a befejezésben, nem nehéz kiengedni/elengedni az irányítást? Milyennek látod a mi, „átlagnézők” vizuális felkészültségét, kultúráját?*

– Természetesen velejárója ennek az ösztönszerű alkotásnak, hogy olykor nem úgy sült el, hogy a kép kellemes látvány vagy ideális dekoráció legyen a térben. Elfogadom ezt, és nem érzek csalódottságot. Mindegyik munkám valahol egy kis láncszem abban a gépezetben, ami működtet és előrevisz. Úgy gondolom, a vizuális felkészültség, de főleg az ingerküszöbök igen magas szinten

vannak. A ma emberének szerintem elég tág a szépérzéke, például a groteszk ma már rutin, a szürrealizmust is megszoktuk, a baj inkább a minőség igénylésének a hiánya, de ez szerintem érvényes a kultúra többi területére is, nem csak a képzőművészetre.

A problémát inkább a türelem és az érzékenység hiányában látom. Trendi, gyorsan és könnyen emészthető vizuális ingerekhez van hozzászokva az ember, ami-re sajnos sok alkotó alapozza a munkásságát, ezáltal táplálva ezt a „fast food” attitűdöt, a kereslet-kínálat ördögi körét.

Goya szörnyei és Csernobil

– *„A címekkel nagyon mellélőttem”, vallottad még évekkal ezelőtt egy kiállításod kapcsán. Azóta jobb lett-e a „címadási készség”, vagy mi is lenne a címadás kívánt hatása?*

– Nem tudom, hogy jobb lett-e, vagy csak nem próbálom megfejteni és tálcán kínálni a megoldást.

– *Mikor vagy elégedett egy festménnyel?*

– Akkor, ha úgy érzem, meghaladott engem, vagy hogy ezt nem is én készítettem, több, mint amire számítottam. Szóval azzal vagyok igazán elégedett, ami meglep, és úgy érzem, hogy közelebb kerültem valamihez általa, valami nagyobbhoz, az élethez, az igazsághoz, ami nem akar megfelelni, még nekem sem.

– *Miért éppen a szörnyek foglalkoztatnak, avagy hogyan került képbe pont Goya? Melyik volt előbb? Madrid után sikerült végül eljutnod Csernobilba is?*

– Azért szörnyek, mert szabadságot és teret adott nekem ez a téma. Először éreztem, hogy semmi nem szab határt a képzelőerőmnek, csak a saját gátlásaim, bátorságom és tudásom. És ezt Goya festészetében láttam először. Azt az abszolút igazságot, mérhetetlen fájdalmat és ugyanakkor gyönyört lehetetlen nem érezni, és lehetetlen nem átszellemülni benne. Csernobilba azóta sem jutottam el, inkább Csernobil jutott el hozzám, hozzánk.

– *Mikor ébredt fel benned az érdeklődés a festészet iránt? Szülői, tanári irányítás, gyerekkori döntés volt? Egyenesen vezetett-e az út erre a pályára?*

– Gyerekkori álmokként kezdődött, később tanári irányítással társulva folytatódott. Sokat köszönhetek Nyiri Zoltánnak, festészettanáromnak a gimnáziumból, illetve később Kudor Duka Istvánnak, a kolozsvári képzőművészeti egyetem tanárának. Alakulásomban az egyik legfontosabb mérföldkő mindenképp a spanyolországi Erasmus-programban való részvétel volt, majd a *Backyard*, azaz *Hátsó udvar* című sorozatom, később pedig a *Sora* című sorozatom, melyek mind egy-egy fontos viszonyítási pontnak tűnnek így visszatekintve. Ezekre alapozva tudok tovább építkezni. Ugyanakkor Budapesten is lehetőségem volt nagyon sokat dolgozni és elmélkedni.

Mindig van hely
még egy kis festéknek

– *Milyen műhelytitkok takarásában dolgozol?*

– Munkafolyamatom a koncentráción alapszik, a figyelmem összpontosításán. Vázlatokat nem használok, csak képzeletből festek, ezért fontos, hogy teljesen átszellemüljek, amihez különösebb műhelytitkok nem társul. Ez már a részemmé vált. Kívülről tekintve teljesen átlagos a fizikai értelemben vett alkotás folyamata. Ami talán említésre méltó lehet, vagy másoktól kapott visszajelzés alapján annak tűnik, az a rendtelenség vagy káosz a palettámon. Számomra nagyon is helyén vannak a színek, ecsetek. Mindig van hely még egy kis festéknek.

– *Nemrégiben Budapestre költöztél. Készülsz-e haza, láthatjuk-e a közeljövőben itthon munkáidat?*

– Szeretnék kiállítani otthon is és itt, Budapesten is. Kere-

sem a lehetőségeket. Az ideális az lenne, ha azt az anyagot, amit itt készítek, otthon is kiállítanám egy nagyobb térben. Most Szlovákiában fogok részt venni egy csoportos kiállításon Komáromban, erdélyi és felvidéki művészekkel közösen.

– *Milyen alkotásokon dolgozol jelenleg, mik a terveid?*

– Kísérletezek figuratívabb témájú kompozíciókkal, de saját absztrakt elemeimet felhasználva. Figyelmem középpontjához, úgy érzem, lassan közeledik az Ember. Most már nemcsak nyomokban, hanem fizikailag is meg fog jelenni kompozícióimban. Az még alakulni fog, hogy milyen kontextusban, de érzem, hogy erre tartok most. Közeli terveim jelenleg csak az alkotásra összpontosulnak, hogy minél mélyebbre ássam bele magam a képeim által való felismerésekbe, ezt követően, a közeljövőben pedig azon leszek, hogy megmutassam őket a világnak.

Delphyne – 90 x 70 cm, olaj, vászon, 2021

TODOR TAMÁS 1989-ben született Szatmárnémetiben, 2008-ban itt végzett az Aurel Popp Művészeti Szakközépiskolában, festészet szakon. A kolozsvári Képzőművészeti és Formatervezési Egyetemen tanult tovább, itt szerzett mesteri fokozatot 2013-ban, és ugyanitt folytatta doktori tanulmányait is. Egyetemi éve alatt Erasmus-ösztöndíjjal több hónapot töltött Spanyolországban és Olaszországban. Műveit Európa több országában kiállították. Újabban Budapesten él és alkot.

vers

Juhász Zsuzsanna

Mátrix

Ki ad új címet a retusált
szemeknek?
Mi fut a síneket szaggató
talpfák elé?
Plakátok a villamos falán:
kivilágított bóják a
neonhal-nyugalomban.
Szemelgetett lépések az
esti fényomlástól a haj-
nalhasadtak kegyelméig.
Az önfeledten vizionálók
ablakra nyújtózó esőjét?
Göndör éjszakában
csavargó ujjait?
Ki teszi meg?

Matériák

A mindig gyalog-élt világ,
törpe-sikolyok, kivénhedt
vész-szavak, az ujjakat ferdítő
dísztakarók, megviccelt matériák.

Pejor

Tányérsapkák alatt élnek az ujjaink.
Festett a tenger szikla-melleinken.
A szánk tanulatlan cseléd
Megörökölt arcfalaink között.

Öt

A csendben ötméterenként.
Nyüsztések az őrbódékban.
Elígérkezett a sátán mára is,
s a madárhangok a Másik nyárba
disszidálnak a katonahajókon.
Mintha minden a keresztlevétel
után lenne itt ezentúl.

Napidíj

Csak ami van, az minősíthető, s
az irányzék adatai kiszámítottak
elejétől fogva; a céltáblák nem
tűrik a nyomdafestéket, se a vidékre
helyeztetést potom napidíjjal.

Hús hússal - 170 x 140 cm, olaj, vászon, 2022

novella

HÓÓS

Havazott azon az estén. A hatalmas hó-
pelyhek csenddel bélelték ki a világot, a
lámpaoszlopok fénysávjaiban, akár egy
megvilágított színpadon, gyors keringő-
ben, összefogózkodva ereszkedtek alá. Ki-
tartóan duzzasztották egyre magasabbra
a természetes kupacokat. Az idő hasznave-
hetetlenül összeomlott, fölöslegessé vált.
Csupán a jelen ragyogott nyugodt örök-
kévalóságban. Úgy tűnt, mintha nem is a
hópelyhek esnének lefelé, hanem a világ
sétálna az ég irányába.

Fények tűnnek fel az út mentén, szű-
rös reflektorszemek szakítják szét a
havazás köntösét. Öreg hókotró tusz-
kolja maga előtt a havat, ami ívesen
görbül ugró hullámmá a koszos gép
előtt. Rakteréből pufajkás ember üte-
mesen lapátolja a sót a tükörsima útra.
Munkájuk haszontalannak tűnik és
szentségtörésnek. Egy féreg rág utat a
világ gyümölcsén valamilyen cél nél-
küli, örült ötlettől hajtva. Vagy pusztán
csak azért, mert a féregnek „rágni kell”,
hogy életben maradjon. A narancssárga
jármű folytatott pöfögéssel araszol előre,
ablakai párásak az odabent ülők gyéren
artikulált beszédétől.

– Kivettük a házat szilveszterre. Mán
jól benne vótunk a buliba, amikor hív az
üsmerösöm, s aszongya, tü Izéjéknek a
házát vettétek-e ki? Mondom, igen. S ga-
ranciáját kért-e? Igen. No, aszongya, aztot
tü mán vissza nem kapjátok!

– Há' hogy, ember?!

– No várjál, met én es eztet kérdezém
tőle, hogy méges, ember, hogy ember?
Aszongya, meg fogod te látni, hogy az
úgyes kap valamit, s a garanciáját vissza-
tarcsa!

– Mocskos gazember, ember!

– Az. No, erre mü neki a bérendezés-
nek! Ott vótak neki ezek a régi fajta, dög-
nagy tévéi. No, azokból mü mind lapos
tévé csináltunk!

– Jól tettétek, ember, mocskos gazem-
ber, ember!

– De várjál, hallod-e! A manzárdból
még a lambériát es eltüzeltük! Az esszes
ágyneműjüket csíkokra fel, s a kéménybe
fentről bé! Oda többet nem jó a Mikulás!

– S a garanciája?

– A garanciáját ténleg nem adta vissza!

– Az egy ember, ember! Az gazember,
ember!

– De ne féjj, met én osztán úgy meg-
mondtam neki, hogy utána betegszabad-
ságot kellett kivegyen!

– Mennyi el!

– Mondom neki, ide figyelj, patron úr!

Te picsaszájú...

– Így megmondtad?!

– Én így, ember!

Az ég szorgosan tüntette el a hókotró
nyomát, és puha gyapottal tapasztotta be
a világ fülét a hangos szóáradat elől.

A sósóró ember konokul lapátolt,
magában rosszállón mormogott, mint
aki éppen hadat üzen a télnek. „Mi a
francnak takarítsuk az utakat, amikor
havazik? Akkor kéne, amikor már nem
havazik. Mert akkor látszik, hogy ta-
karítsuk, mert nem havazik. Másképp
rejahavazik!”

A főutcák után a mellékutak követ-
keztek, tömbházak között kanyarogtak:
pöfögés, a hótóló súrlódása a fagyott asz-
falon, majd a fekete homokkal kevert
só tompa puffanása. Amerre járnak, egy
időre szétmállik a tél méltósága, és a há-
zak bejárata előtt szétlepcszen a „valóság”
kéretlen piszka.

A lovas - 140 x 140 cm, olaj, vászon, 2021

– A kérést indoklás nélkül visszautasít-
tották!

– Métt?

– Met!

– No, hozz'sza ide a pappirokot, nézzük
sza' meg! Met lehet, csak egy formálitáte,
s azétt dobták vissza.

– Lehet, hogy valami nincs kifizetve?

– Lámsza.

– Itt a lista.

– No, aszongya: Cost întocmire do-
sar¹, megvan. Cost aprobare întocmire
dosar², igen. Cost aprobare dosar...³,
costuri necategorizate⁴, az ennyi la
sută⁵, s alte costuri⁶. Cost costuri⁷. Co-
mision cost costuri⁸,... comision calcu-
lare cost comision⁹...

– S doszár refuzát¹⁰!!!

– Ó, hagyj békit, így még jobban es
jártál, hogy visszadobták! Met ha jóvá-
hagyják, kijött volna az impozit calculat
pe dosar aprobat¹¹, s ott osztán a bruttót
nézik, s fizethetted volna az egészet elő-
re! Met hijába írják, hogy comisionul nu
se aplică¹², met a legea 12 din 1998¹³ azt
mondja, hogy comisionul se aplică¹⁴!

– De csak după caz¹⁵!

– De ez mán după caz.

– Jajjj, iggen?!

– Met ha előre odaírod a rubrikába¹⁶,
hogy nu este cazul¹⁷, akkor nem lenne
după¹⁸. De most akkor după caz¹⁹ van!

– S még refuzát²⁰ es!

– Mocskos gazember ország!
Töltsél, komi!

– Csak elegység legyen, Jenci!

– Látod-e, hogy' havazik!

– Rendesen porozik belé!

– Hogy nyuvadnának belé!

A hórétég már tekintélyesre növeke-
dett. Csupán a hókotró és népe bolyong
gazdátlan szellemként az utakon. Egy
lakás ablakában kucorogva pizsamás
gyerek mosolyog a kinti fehérségnek.
Mögötte karácsonyfa fényei vibrálnak
és vonnak játékos aurát a kíváncsi kisfiú
köré: „Ez olyan, mint a tojásfehérjehab!
Jó cukrosan!”

– No, fekdj le! Osztán nem tudsz fel-
kelni!

– De még akarom nézni!

– Reggelig nem mejen el, ne féjj!

– Holnap nem viszel el szánkóval az
iskolába?

– Feküdj le, azt mondtam!

– Jó, de akkor hóembert csinálunk-e?

– Ebből nem lehet, met friss. Nem ta-
pad. Előtte meg kell loccsanjon.

– Még nézni akarom, olyan szép!

– Há' mi a'?! Kérést kell-e beadjak, hogy
lefeküdjél?! Takarodj az ágyba, te! Met
örökkéig csak a hülyeség s a követelőzés
állandó jelleggel! A kurvaistók baszott
vóna mán havat s ünnepet!

Apró, szapora könnyek peregnek a
szánkós-fenyőfás új pizsama gallérjá-
ra: „Pukk, pikk, pikk”. A hókristályok
belebegnek a szobába, és lehúják a forró
arcocskát, kipirult füleket. Kócos fejében
ajtot nyit az álom, és vándorolni hívja.
Havas tájakra gondol. A felnőttek fülét
pedig betömi a só. Szutykos latyakká
sorvasztja lelküket. A felnőttekében alig
tud havazni, és ami lehull, az gyorsan ol-
vadni kezd. Mert ők, akár a hóvihar, úgy
szórják a szájukon át a sót egymás fülébe,
szemébe. A hópelyhek fel akarják emelni
a világot. De a világ dög nehéz, akár a só.

Néha havas telekről álmodom.

1 dosszié összeállításának ára (román)

2 dosszié összeállítása jóváhagyásának ára
(román)

3 dosszié jóváhagyásának ára (román)

4 kategorizálatlan kiadások (román)

5 százalék (román)

6 más kiadások (román)

7 kiadások ára (román)

8 kiadások árának jutaléka (román)

9 kiadások ára kiszámításának jutaléka
(román)

10 visszautasított dosszié (román)

11 jóváhagyott dosszié után számított adó
(román)

12 a jutalék nem számítandó (román)

13 az 1998/12-es törvény (román)

14 a jutalék számítandó (román)

15 esetenként (román)

16 rovatba (román)

17 nem áll fenn (román)

18 szerint (román)

19 esetenként (román)

20 visszautasított (román)

ESTÉRE MEGÖREGSZEL

Miklóssi Szabó István

A csíkszeredai költő legújabb verseskötetében az apa és fia, szélesebb körben a közeli rokonság viszonyát tárgyalja, mutatja be. Nem is akárhogyan: a kötet ugyan prózaversekből áll, ám Borsodinak sikerül olyképpen használnia a műfajt, hogy abból már-már olyan *regény* születik, amely egy egész világot mutat be.

Íme, hogyan jelenik meg pár sorban három generáció: „Édesapám a családban az első, aki nem borbély. Édesapám az első értelmiségi, akinek nagyanyám szerint a munkája nem munka. Édesapám az anyja fia, testvérei testvére és az apjuk, családfenntartó, szigorú tanár, igényes, ahogy ő mondja, akit a diákjai félve tisztelnek, és aki egy napon szerelmes lesz egy diáklányba. A diáklány későbbi édesanyám, a kezdet és a vég, rajta keresztül vezet az út édesapámhoz” (Meddig?).

A több ciklusból álló kötet origópontja az apa, illetve a fiú hozzá fűződő viszonya. Az Esti programban latin közmondások vázolják fel e viszonyt: „– Navigare... / – Errare... / – Homo homini... / – Habent sua... / – Memento... / – Tempus omnium... / – Soli Deo... / ... én kezdem, ő folytatja, ő kezdi, én folytatom... ma este édesapámmal latin közmondásokból vizsgáztatjuk egymást.”

Négy erópontja van a kötetnek. Az egyik az iskola, a másik az Isten, a hit, a harmadik Trianon, a negyedik az emberség, ezek az apa gondolkodásának sarokkövei. Mindenhol ott rejtőznek, valahogy mindent ezek, ők alkotnak. Akkor is, amikor a kommunizmusban a különféle vallatásokon véresre verik: „A cipőfűzőket, az írószereket, a nyakláncot visszaadták, de a naplóimat soha. Elvették fiatalságom szavait, mondatait, ellenőrzés alá vonták az emlékeimet, vágyaimat. / Keményre faragták bennem az Istent” (Ököllet arcomba). Nem csupán a kommuniz-

mus alatt érik atrocitások, az azt követő változásokban a kisebbségi lét elviselése is nehezíti életét, „faragják benne az Istent”.

Ilyen és hasonló sorok olvastán döbbenek rá, miért a prózaverset választotta a szerző a kifejezéshez. Mert – erősek. Távol álljon tőlem, hogy a klasszikus stb. verssorok értékét megkérdőjelezzem, ám azt mindenképpen el kell ismerni, hogy a prózaversek sorai úgy tudnak épülni, akár egy várnak a falai. Borsodi narrációja rendkívül átgondolt, már-már nyomasztó lenne, ha nem bukkanna fel mindegyre tulajdon apjának a derűje. Mert e nehéz sorsban a kötet főszereplője valójában derűs, töretlen hite bámulatra méltó, ráadásul végtelenül emberi. Miként az elmúlása is.

A kötet címadó, utolsó ciklusa, az *Estére megöregszel* kétségkívül az egyik legerősebb rész, magába sűríti az apa és fia viszonyát, a család fogalmának esszenciáját. Olykor naplószerű (és ezzel az idő pergését érzékelteti), máskor töredékes (miként töredékes minden emlék a halál árnyékában). Megrázó: József Attila szavaival élve „nem emel fel”. Az utolsó vers, *Seholország* utolsó soraiban azonban valami visszatér, még ha az nem is kifejezetten a remény: „Csak egyvalaki jár fenn, arca, tekintete jószágos, mint egy öregemberé, szelíd, mint egy kisgyereké, de nem szól. Némán körbemeget, mértékel töl, újra töl. Azt mondják, ő a Házigazda. Azt mondják, ő.” Így egyesül az Atya és Fiú, megalkotván az Istent.

Borsodi L. László ugyan csak erős, emlékezetes köte te mindenképpen megérdemli, hogy elinduljon a klasszicizálódás útján. Az *Estére megöregszel* megrázó bizonyítéka a sajátosan szép és erős erdélyi költészetnek, melynek legjobb darabjai bárhol megállnák a helyüket.

Borsodi L. László: *Estére megöregszel*. Erdélyi Híradó Kiadó, Kolozsvár, 2021

Húsvét – 140 x 120 cm, olaj, vászon, 2020

Böszörményi Zoltán

Emlékeim befalazva

kitárnék mindent
mi kitáratlan
a feltártban a kitárt
is mozdulatlan

nyelem az időt
akaratlan
hozzák a galambok
a hírt lélekpostán
a semmi törődik velem
de az ő türelme is
már fogytán

A láng dialektikája

a láng a szellem lényege
megtisztítja azt
és az utat mely előtte áll
a lényeg szelleme a lángolás
a tűz megtisztítja
a viharral küzdő lelket
és feltáplálja azt

Az öröm tovaillan

velem vacsorázik az este
tömény villanás
engem figyel a lámpa
és figyel a dermedt félhomály
parázsnyi félelem ül
illó vallomás
veled osztanám meg
ami körülöttem talány

velem vacsorázik az este
csillog a magány lelkemben
a falióra neszére
fejvesztve
menekül a szó
a kacér öröm is tovaillan
mintha mondaná
ma semmi kedvem veled lennem
esetleg majd holnap
holnap

Love story

volt egyszer egy lány
akit megszerettem
úgy érzem ő is szeretett
aranya nem volt
csak büszke önmaga
nem kért tőlem semmit soha
testét ahányszor kívántam
ajándékba adta
történt egy múltját múlt bárban
vékony
szúrós tekintetű asszony
ült mellénk
tenyerünket kérte
a jövőnket jósolta meg
mindketten szórakozva kinevettük
nekem azt mondta messzi ország
lesz új hazám
neki azt higgyen bennem
gazdag lesz a hozomány
az óceánon túl lettem gazdag
de a lány messze már
ahol nincs csak odaát

novella

HÁTORSZÁG

Nem ez volt az első ilyen munkánk. Nem ismertük egymást, most találkoztunk először. Még a megbízónkat sem ismertük. Csak tudtuk, hogy itt kell találkoznunk, ennél a kapunál, ebben a sötét utcában, ahol a kapu mellett egy pad is van. A kapu barnára festett, ívelt, a régi időkben egy szekér is befért rajta. Ide fognak majd azok megérkezni. Hárman lesznek, és nekünk az egyiküket kell majd...

De már itt is a megbízó, és a társam szintén. Őt is ma látom először. A megbízó képeket mutat. Két pasas a háromból nagyon hasonlít egymásra, mindkettő kissé telt arcú, joviális, ötvenes. Vörös hajúak. Az egyiknek legyező alakú fülbevalója van. Mosolyog a képen. Őt kell lelöknünk az X. toronyból. Bele a folyóba.

A megbízó ekkor előhúzza egy zsákot meg egy motoros fűrészt. Le kell vágnotok a karját, mondja.

Hogy az a...! – gondolom, de még cifrábbakat is. Hogy vágjuk le, ha lelöktük? De nem mondok semmit. Átveszem a zsákot, és bólintok.

A megbízó elmegy. Ketten maradtunk, állítólag lesz még egy társunk, csak késik. Az, amelyik itt van, sötét napszemüveget visel, annak ellenére, hogy már este van, csak az utcai lámpák világítanak. Vékony, magas fiatalember. Ezt még a rossz fényviszonyokban is látni.

– Gyűjtsunk rá! – mondja hirtelen.

– Nem dohányszom – felelem, és megborzongok. Hogyan lehetne kilépni ebből a helyzetből? Tudom, ha nem végzünk a fülbevalóssal, akkor rajtunk a sor. Csak addig maradunk élet-

ben, amíg dolgozunk. Különös munka...

– Akkor igyunk meg valamit!

Ekkor lép oda hozzánk a fiatal nő. Fehér csipkés kesztyűket árul, nézzük meg őket. Tudja, már nem divat, de ebben a kis kirakatban mégis meg lehet nézni őket, és semmi sincs veszve, minden letűnt kor visszaköszön egyszer. Mi lehetünk az első vevők.

Belenéznék a szemébe a másíknak most, de rajta van a sötét szemüveg.

– Sajnos nem érünk rá.

Kár, véli a fiatal nő, ajándék kesztyűt is adott volna. Hófehéret.

– Nem illik hozzánk.

Nem is maguknak, magyarázza a nő, férfiak nem viselnek ilyet. Elvihetnénk a kedvesünknek.

– Talán majd legközelebb. Oda nézz, már jönnek is!

Ettől a ponttól fogva néha már nem tudtam, én beszélek vagy az a másik. A társam, abban az elképesztően undorító szemüvegben. Csak a nő volt egyértelmű, róla mindig tudtam, hogy ő az...

Legközelebb, lehet, nem járnak már erre. Nem jönnek soha többé, erősködött a nő.

– Velünk kell, hogy jöjjön – mondtam a fülbevalósnak. De lehet, hogy a szemüveges mondta.

– Miért kellene nekem magukkal menni? – csodálkozott az ember. A fülbevaló tényleg olyan volt, akár a képen. Nem, nem tűnt homokosnak, nagydarab férfi, nehéz lesz, ha rájön, mi a tervünk. De közben azon járt az eszem, hogy miképpen vágjuk le a karját. Nem lenne jó előtte. Sok vér meg hiszti. De utána? Hogyan halásszuk ki a folyóból?

Gáspár Ferenc

A kérdés annyira idegesített, hogy egy pillanatra még hallucináltam is. Azt képzeltem, hogy a gesztenyebarna hajú fiatal nő, aki a hófehér kesztyűket akarja ránk sózni, felém fordul és mosolyogva ezt mondja:

– Könnyűbúvár a vőlegényem.

Természetesen mindez csak káprázat volt, az érzékek játéka, otromba tréfa.

– Üzleti ajánlatunk van az ön számára. Visszautasíthatatlan.

– Minden ajánlat visszautasítható.

– De ez nem. – A szemüveges egy gyémántokkal kirakott karkötőt villantott elő. Csak én tudtam, hogy ócska hamisítvány, értéktelen bizsu. A lámpák gyenge fényében mindez nem volt észlelhető.

A pasas még mindig gyanakodott.

– Mit gondoltok, menjek? – kérdezte a barátait.

– Szerintem ne – felelte az, akire annyira hasonlított. Talán ikrek voltak.

Amikor másnap megpróbáltam visszaemlékezni az estére, nem emlékeztem, hogy én löttem-e vagy más. Csak arra, hogy ott feküdt az ürge a pad előtt vérző fejjel. A másik meg sem mert mocanni, pedig ráfröccsent a vér. Láttam, hogy szívesen letörölné... A harmadik, a fülbevalós ezután szó nélkül jött velünk. Őt nem volt szabad lelőni. Csak fűrészelni...

Mentünk. A fekete szemüveges, a pasas a fülbevalóval és én. A lány a fehér kesztyűivel még sokáig integetett utánunk. Akármilyen gyenge volt a közvilágítás, láttam, amint hátranéztem. Gondoltam is, hogy holnap mindenképpen visszajövök ide, és veszek belőlük egy párat.

Taxidermia - 120 x 100 cm, olaj, vászon, 2021

vers

Vári Csaba

Időmarás

1.
Ez a mellközép itt, hogy mélysége van,
de az alján vagyok most leginkább,

gyermekké növesztett, majd otthagytott,
ahol hatalmasok a mászókak, a hinták.

Én nem tudtam, hogy elsötétül a szív,
öreg lesz, majd kékeres, fekete,

s hogy ilyen nehéz azt tisztítani,
mintha nem lenne fenéke!

2.
Mert fölemeltetnek akkor mindenek,
akár az énekek, a templomok, a várak,

és följönnek belső napjaink,
mikor már nem a test vet árnyat.

Akkorra, mint a boldogok, olyan leszek,
mint ürülékkel teli, téli, üres karám,

s az emlékeim se emlékeznek,
így remélem, arra már vissza reám.

3.
Mert elhagyattam akkor mindenem!
Szálkáim számlálom szívemben.

Spongya

Már majdnem aludtam. Félálomban valaki fölem hajolt és nevemen szólított. Felugrottam riadtan, nem lehetett felelnem. Testemben sejtjeim remegtek, a tárgyak lelkei lebegtek mindenütt és tejfehér homályban úszott az egész szoba, ismételte a nevem, mintha soha nem szabadna felednem, itt lánol minden porcikámban, csak mondja és mondja, és mondja.

Ma is félek, de ezt a titkot már nem tudhatom meg, hogy ki volt, csak hallom és hallom, és hallom. Lepkeszárny leplek lobogtak, bolondot mondtak boldognak, és visszhangzik bennem ama törődő hangon, és nem hagy el és csak jön velem, ameddig élek és még tovább, látom is, hogy lüktet a törölhető lapon, amíg nevemet veszik azon a napon, vagy éjjelen, mindenem nyomát.

Savage Beauty 2 - 120 x 100 cm, olaj, vászon, 2021

Dimény H. Árpád

Nyegró Irén

a székel lányok elmorzsolts könnyeit
hamar szárította a bukaresti szél
így enyhítve a háromszéki szakácsnék
az udvarhelyszéki szobalányok
a csikkászoni szárazdadák szenvedésein
mert megbízható jódolgu és alázatos cselédei
a gazdag bojári családoknak

dédnagyanyám csak a rabbitkamra vaságyára
és egy szószedetre emlékezett
amibe pár fontos mondatot beleírt
és hogy a kis lyukszobák
forró gőzébe bepállott a hanyagság szaga
majd végigömlött a homályos folyosókon
mintha valaki kiöntötte volna
a bádglavórba összegyűlt szennyvízzel együtt

a telet sem tudta feledni
amely állandó bérlője lett
a fájó derekától a felsértett sarkáig
valami furcsa betegség kínozza
őt és sorstársait
tünetei rendszerint
az ajkak sarkában húzódt meg
gépek voltak
fejük fölött számlálóval
és pislákoló életerőmutatóval
a fagy beléjük rekesztette
a mélyben gyökerező dühöt
valami kitartóbbat vetve el testük
legapróbb porcikájába
s ebből sarjadt kedvességük

azt gondolom drága Irén
igaz kellett mindez legyen
hisz előttek is voltak
kitántorgók szerencsét próbálók
eltévedve a nyájtól
bukaresti lányok
akik a lepedőt tépve
rázkódtak a sírástól
átkozva az időt
a soha el nem fogó teendőket
megmászva nap mint nap
az ingerültség nagy hegyét
mint valami kálváriát
egy új isten szobrához
mely idegen nyelvet beszél

kérdem immár magamtól
bár hozzád címezve drága Irén
vajon a térdeplőktől kifényesített
kemény és rideg
emeletes monolitok lépcsői végén
megtaláltad-e az ígéret földjét?
ahol vidáman élhetnek
bozgorok és bangyenek és nustyukok?

* a magyarok román csúfnevei: hazátlanak, ungurok,
nemtudomkák (szerk. megj.)

Hangulat és önarckép - 70 x 50 cm, olaj, vászon, 2021

Édenkert - 140 x 120 cm, olaj, vászon, 2020

nagyapám sírjánál

elkísérem mamát a temetőbe
megyünk hogy összegereblyézzük
a lehullott faleveleket
dédnagyapám sírjával kezdjük
nem ismertem
de ő a legkedvesebb mind közül
hisz úgy hívják mint tatát
aztán dédmamám sírja következik
Cseh Ida (1909–2003)
a keresztnévünk köt össze csak
sok dédrokon dédnagybácsik dédnagynénik
ismerősen csengő családnevek
két évszám közé zárva

amikor tatával jöttünk ide
ő gyakran mesélt róluk
a lánytestvéréről főleg
Ducikáról aki fiatalon halt meg
olyankor a halott rokonok rendre előmásztak
és érdeklődve hallgatták a történeteket
bólogattak mosolyogtak
Ducika hasra fekvé hallgatta
és néha hangosan felnevetett

anyámmal kis ásót is vittünk
hogy új virágokat ültessünk
elképzeltém amint kislányként
kiséri mamát két copfjában masni
cipeli az öntözőt s a fehér lakkcipője
beázik a kilocsogó víztől
aggódik mert sáros lesz a harisnyája
majdnem elsírja magát

majdnem elsírja magát
aztán erőt merít valahonnan
elengedi kezem
nézi a mikóújfalusi kőből faragott sírkeretet
fehér foltok jelentek meg rajta
mint valami átkozott penészvirág
letérdel súrolja de nem jön le róla
segítek én is súroljuk a köveket de hiába
végül ő már a kopjafát dörzsöli
rajta a nevet Haszmann Pál Péter
és a két évszámot (1942–2021)
súrolja és ahogy elfogy az ereje
folyni kezd a könnye
nem tűnik el – mondja zokogva –
nem akar eltűnni...

novella

AZ ISKOLA ÉN VAGYOK

– a *Tanár vagyok, kérem* ciklusból –

Az új igazgató beiktatására készülünk. Nagy jelentőségű történelmi esemény ez a Szent Ignác Római Kath. Főgimnázium életében. Aranyozott iniciáléval fog bekerülni az iskola jegyzőkönyvébe.

Nézem a tanáriba terelt kollegákat. Kivételesen jelen van mindenki. Ugyan ki merészelne most hiányozni? Startból ujjat húzni az újdonsült dirivel, hogy aztán egész mandátuma alatt cseszegesse?! Laza lógás helyett kurvára koncentrálnunk, hogy az ünnepélyes bejelentés után minél hitelesebbnek tűnjék gondosan begyakorolt lelkesedésünk. A közös produkción kívül egyénileg is igyekszünk kitenni magunkért. Lombik Zsanett, a két kísérlet között színésznői karrierről ábrándozó kémiatanár, már hajnalban felkelt, hogy kivételes alkalmakra szánt, dögös sminkjével idejében elkészülhessen. Jámbor Áron, a költői kreativitástól duzzadó magyar tanár *Óda bölcs igazgatónkhoz* című nagyformátumú, lírai zengeményének utolsó sorait cizellálgatja a klasszicista poétákat megszátyoló műgondal. Matrac, a diszkréten pocakosodó tornatanár hétszelligos francia konyakkal érkezett, hogy megerősítse az új igazgatóval még kollega korukban ivott pertujukat. Sinus, a krónikus pénzügyi problémákkal küszködő matektanár hosszas vívódás után úgy döntött, hogy megosztja új főnökével titkos lottószámait. Ha nem is nyernek, a diri biztosan értékelni fogja nagylelkűségét, és lehetővé teszi számára, hogy nyugdíjaztatása után még egy-két évet betaníthasson. Lady

Kaleidoszkóp, a tetszés szerint variálható multikulturális ruhadarabjairól elhíresült angol tanárnő a dél-amerikai dzsungel színorgiáját a transzilván táj szelíd szépségével kombinált ruhakölteményében pompázik. Szívbeli barátnéja, Boglyácska, a szél borzolta szénakazalra emlékeztető sérójú irodalomtanárnő a Múza segítségével fohászkodva, ereklyének kijáró áhítattal illeszti remegő ujjai közé a töltőtollat, mellyel a jegyzőkönyvbe fogja örökíteni az eposzba illő eseményt. A kezdő kollegák és kolleginák arcán zavart kíváncsiság tükröződik. Ők még nem tudhatják, milyen földcsuszamlásszerű változásokkal jár egy igazgatócsere. Hogy mennyi alázat, odaadás, önfeláldozás kell az embernek ahhoz, hogy ráhangolódjék új főnöke hajmeresztő rögeszméire. Egyedül Spinoza, az anyagi természetű filozófianár lóg ki a sorból: a földi hívságok talmi természetén töprengve, tapintatosan mosolyog őszülő szakállá mögül.

Szemlélődésemet energikus kopogtatás zavarja meg. A falból jön. Megborzongok. A többiek is hallották, látszik riadt tekintetükön. Nahát, tényleg bejelentkeztek ők is! A néhai igazgatók kísértetei. Átok vagy áldás, nem tudni, de tény, hogy a túlvilágon sem szabadulhatnak direktori funkciójuktól. Bárhol és bármikor felbukkanhatnak, ahogy azt földi életükben is tették beosztottaik nagy rémületére. Amper, a fénylő búrájú fizikatanár egyszer a liftben találta magát szembe egyikükkel. Használja a lépcsőt, domine professor, ne pazarolja

itt nekem a villamos energiát, förmedt megszeppent kollégánkra. Cézár, az enciklopédikus műveltségű történelemtanár viszont a tanári vécében időzött éppen, amikor egy másik igazgatókísértet rányitotta a fülke ajtaját. Már megbocsásson, amice, de rég becsengettek, süvöltötte. Hogyhogy maga még mindig itt tökölődik a budiban?! Van, amikor láthatatlanul ijesztenek ránk. Nem egyszer előfordult már, ha óra közben elkalandozott a figyelmünk, vagy a tananyag leadása helyett az ablak elé állva a Kárpát-medence egyedi panorámájában gyönyörködtünk, hogy jeges lehetetüket hirtelen a tarkónkon éreztük. Ott van közöttük Főtiszteletű Sáfrány Márton, az iskolaalapító jezsuita atya szelleme is, aki lilán fluoreszkáló aurában, karikára fűzött kulcsait bőszen zörgetve szokott fel-alá járkálni a patinás épületben. Ő aztán tényleg ízig-vérig igazgatói alkat. Ahányszor csak szembejön velem a folyosón, mindig talál valami hibát bennem, és lehord a sárga földig. Ma reggel azonban csak bágyadtan legyintett kopott farmerem láttán. Hallom, új igazgatójuk lesz, nézett rám gondterhelten. Csak asszonyálat ne legyen, az Isten szerelmére, jajdult fel aztán váratlanul, Jeremiás próféta sirámaint simán leköröző érzelmi intenzitással. Még csak az hiányozna, hogy egy széllelbélt, minden lében kanál fehérnép kerüljön az ősi Alma Mater élére! Szóval mi régiek is ott leszünk a beiktatáson, nehogy már valami baki becsússzon, súgta aztán bizalmasan, és gömbölyded

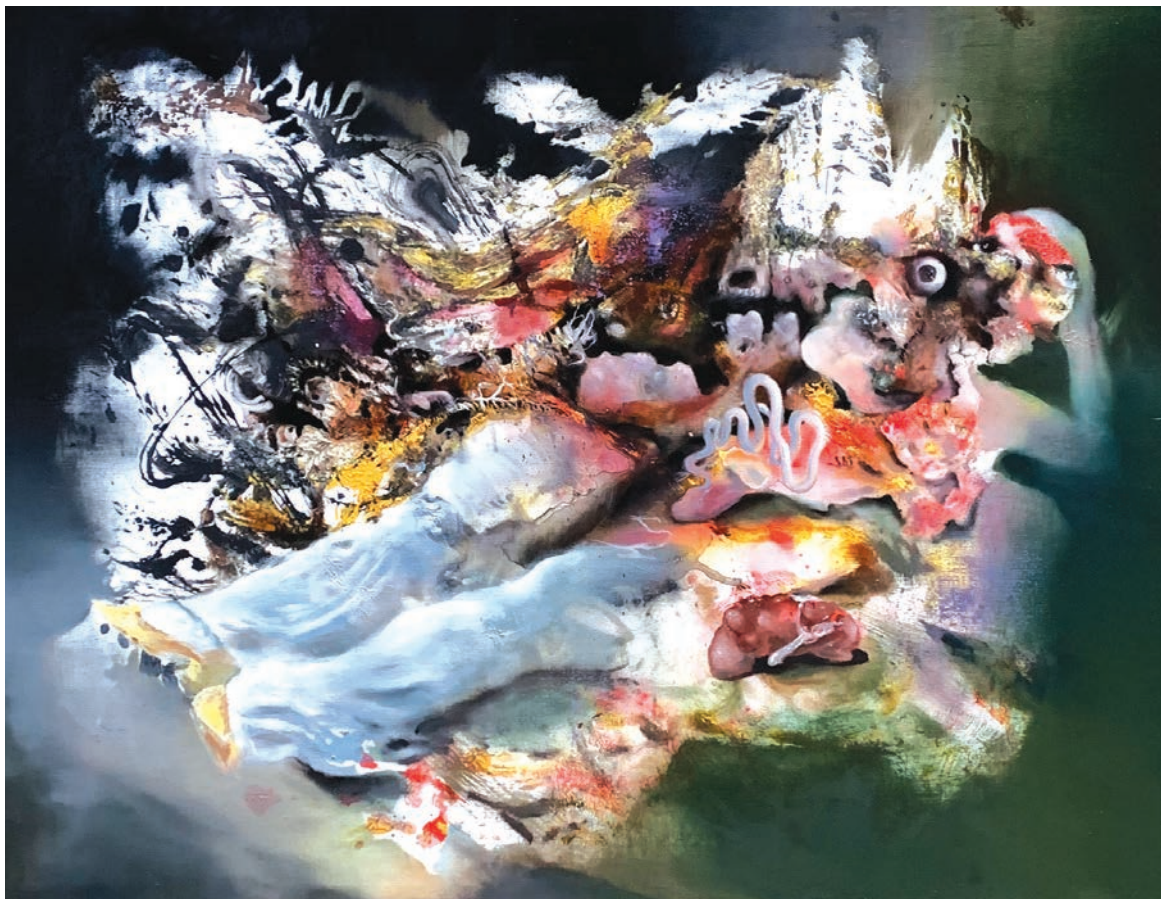
asztrálteste eltűnt az ablakon beáramló, reggeli napfényben.

A szellemujjak figyelmeztető dobolása elhal. Az ajtó kitárul. Elsőnek a főtanfelügyelő lép a tanáriba. A kollegák egy része most látja először *in natura*. Hitetlenkedve bámulják, eddig ugyanis szentül meg voltak győződve, hogy csak a rendeletei és az aláírása által létezik. Őt a polgármesteri hivatal tanügyi osztályának küldötte követi. A Gimi volt diákja. Lusta kölyke, jól fölvitte Isten a dolgát, bár megbuktattam volna, sóhajt föl Sinus mélabúsan. Még a végén államelnök lesz belőle. A sort az újdonsült igazgató zárja. Sáfrány Márton atya apokaliptikus aggodalma aaptalannak bizonyult. A Gimi több évszázados íratlan törvénye ezúttal is érvényesült: a hímnemű igazgatót holmi globális szabadkőműves összeesküvés regionális részeként nem cserélték nőneműre. Mi mégis nagyra kerekedett szemmel, ámuldozva szemléljük. Ez az ember ugyanis évekig a kollégánk volt, ugyanolyan mezei pedagógus, mint mi, most mégis alig ismerünk rá. Átlénygült, mint a pogány Vajk, amikor a keresztségben az István nevet kapta. Arca a kiválasztottak mennyei dicsfényétől sugárzik. Mozdulatai energikusak, magabiztosak. Nini, most méltóságteljesen a magasba emelkedik,

haja a plafont éri, onnan néz le ránk, földhözragadt pedagógusokra bölcsen mosolyogva. Megteheti. A mai naptól a mindentudás birtokosa lett. Mandátuma során – a Gimi ősi hagyománya szerint – egyetlenegy kollegának sem lesz igaza vele szemben. Miközben ezen morfondírozom, lassan visszaereszkedik a földre, s helyet foglal a főtanfelügyelő jobbján.

A beiktatás ceremóniája annak rendje és módja szerint zajlott le. A főtanfelügyelő kezdte. Meghatottságtól el-elcsukló hangon értékelte a jelölt pályázatát, szakmai sikereit. Lelkes laudációját a kijelölt kollegák előre megírt, spontán hozzászólásai követték, melyeket jól összehangolt, lelkes bekiáltásaink meg-megszakítottak. A végén az újdonsült direktor emelkedett szólásra. Bajusza alatt somolyogva, szerényen kiegészítette a személyét illető dicsérő szavakat, aztán példaképeit nevezte meg: Nagy Sándort, Dzsingisz kánt, Napóleon Bonapartét. De hogy XIV. Lajos napkirály híres *mondását** parafrázálva azt mondta volna, hogy *Kedves kollegák, mátol az iskola én vagyok*, lehet, hogy csak képzeltem abban a felfokozott idegállapotban.

* *L'état c'est moi. Az állam én vagyok.*

Goya ruhás majája – 150 x 110 cm, olaj, vászon, 2021

vers

Halmai Tamás

Földön csak madár szédül

Az évek tízesével
hullnak szűkös halomba,
mintha egy szabad kényszer
koronként hajnalodna.
Egy öröklét már eltelt,
mire eszünkbe billen:
a vége nem az ember,
hanem a minden.

Sebek geneziséből
fejlődik kamasz angyal;
vízen elnyúló mérföld
matrózzá irdal.
Tengeri szerűk,
hajót teremjete!
Földön csak madár szédül,
s a józan szellemek.

Bőr alatt lappangó tett
idéz lélekre bolyhot;
gyógynövénykertben nőnek
mókusok is és bolygók;
s mint ki halálra ráunt,
törvényhez hasonult fák
leheletében járunk –
az egekben megfúlunk.

Hüppög, hápog, hebeg
a lény, de legelőbb
dallal hálálja meg
a levegőt:
nyelvet a beszéd földül,
papírt sebez az írnok.
De egész égtáj fordul
vissza, ha hívod.

Ki helyezte az elmét
a test foglalatába,
hogy világít a nemlét
anyaggá lett világa?
A könnyű másnapokban
névtelenek a múltak.
Menedékem csak ott van,
hol biztonságban tudlak.

Sárkány 1. - 150 x 120 cm, olaj, vászon, 2021

vers

Demeter Arnold

Az egyetlennek Omázsa

Lackó sírjánál, ahogy Dudek virágot hoz neki

Hát nézd csak, Lackó, láttunk megannyi mindent a nagy kalendáriumokban, templomokat, bazilikákat, és mégis ez maradt számunkra, ez az Ő hagyatéka. Egyszerű és nagyszerű, a csend és ezer felsírás otthona. Emlékszel, mennyire féltünk, hogy szeretteink csukott szemekkel hallgatják lépteinket, s ha netán rossz útra tévednénk, megragadják fürgén eltévedő lábainkat.

De ahogy elmentél, nem ünnep már a korinc¹, elfelejtették neved. S amint feléd tartok, arcukat keresem, hogy némán szemrehányást tegyek a kendős asszonyoknak, ostorkezű parasztoknak. – Ne feledjétek a márványba vésett sóhajtásokat! – De ők csak elhaladnak lesütött fejjel, hangtalan, akár a kísértetek, szégyellve még élő testüket.

Te ismerted őket, s illemtudóan előre köszöntél, de ahogy itt állok, azt látom, elhervadtak a tőled búcsúzások. Elmúltál számukra, mint hajdon álmok, píritykés² legények ígéretei. S még pár rád gondolással vissza-visszajárok, mert ha itt tudtunk, hát a túlvilágon is legyünk barátok, Lackó.

1 céltalan séta, tekergés, kóricálás (csíkszéki székely tájszó)
2 ittas, mámoros (csíkszéki székely tájszó)

Végleg

Egy kézfogás előtt
Az öreg Kánya és barátai

Akik megrakták a szekereket, nem látták, hogy egy darab mindig ott marad belőlük a földeken. Ezt a történetek elmondásakor vettük észre, mivel egyre több lett a hallgatás, mintha így dedikálnák saját maguk a végtelennek. Tél van, mosolyukban ilyenkor az idő is megpihen.

Borvirágos tekintettel unokáikra néznek, remélve, egyszer számonkérik:
– *Hát neked meg ki volt a nagyapád?*
Ekkor a gyermek leventésen vigyázzba vágja magát, és hangosan kimondja nevüket. Közben, ahogy erről ábrándoznak, büszkén helyezkednek el a padon.

Aztán csak-csak visszatálnak a jelenbe, paroláznak, sronfolják^{*} legénységük mércéit valós vagy valótlan tetteikkel, s bizonyosságul egymás felejtésére támaszkodnak, majd egymásra, amint lassan felállnak, mert már későre jár, mit sem sejtve, hogy ma egyikük végleg hazatér.

* srófolják (csíkszéki székely tájszó)

színház

JÁTSZANI VÁGYOM!

– beszélgetés Tóth Zsófia pályakezdő színésznővel –

A szabadúszó színészek nehéz helyzetben voltak a világjárvány alatt, mivel nem játszhattak. De mi történt azokkal a színésznövendékekkel, akik éppen ez idő alatt végeztek, és zárt színházak mellett kellett volna munkát találniuk? Tóth Zsófia pályakezdő színésznővel beszélgettünk.

– 2021-ben végeztél a Marosvásárhelyi Művészeti Egyetem színész szakán. Mi lett az osztályoddal, hogyan boldogulnak társaid?

– Kilencen végeztünk harmadéven, hatan maradtunk a mesterire is, tavaly végeztünk. Kilencünk közül hárman Budapestre költöztek, független színházaknál lépnek fel. Ám a független színházi projektekből nem tudnak megélni, ezért van egy másik pénzkereső munkájuk is. Közben pedig szereplőválogatásra járnak.

– Belenéztem az erdélyi színművészeti karok végzőseinek névsorába, és azt látom, hogy évről évre kevesebb végzős kerül színházakhoz. Olyan évfolyam is akadt, amelyből senki sem lett színész, senki nem kapott munkát, lehetőséget.

– A kolozsvári és a marosvásárhelyi egyetem magyar színész szakán összesen 24 diák végezhet évente, akiknek lassan nincs hová menniük. Most én is ezzel küszködöm. Azt nem tanítja meg senki, hogy mit csináljon az ember, mikor kijön az egyetemről. Évekig készül erre a pályára, utána pedig azt kell tapasztalnia, hogy nincsenek lehetőségei. Mindenik osztálytársam azt jelzi, hogy baj van. Én igyekszem mindent megtenni, amit lehet. Járok versenyvizsgákra, castingokra, kérdezősködöm, keresem a lehetőségeket, de ami a legfontosabb: nem adom fel.

Sárkány 2. - 120 x 100 cm, olaj, vászon, 2021

Zorkóczy Zenóbia

– A főiskolán volt-e lehetőség kiugrásra?

– Negyedéven a Yorick Stúdióban játszottam, ami óriási volt! A főiskolai előadásainkat viszont nem igazán vittük ide-oda, így nem láthattak minket a potenciális munkaadók. Ez persze részben a pandémia miatt is alakult így.

– Mi a legnagyobb vágyad?
– Szeretnék egy stabil megoldást vagy két évre, egy olyan helyet, ahol elkezdhetném nyitogatni a szárnyaimat, ahol folyamatosan megterhelnének és foglalkoztatnának. Játsszani vágyom, és fejlődni szeretnék.

Fotó: Sós Beáta

TÓTH ZSÓFIA 1995-ben született Nagyváradon, 2021-ben végzett a Marosvásárhelyi Művészeti Egyetem színész szakán, mesteri fokozaton. A nagyváradai Szigligeti Színháznál játszott szerepei: Vörösmarty Mihály: Csongor és Tünde, Ledér; W. Shakespeare: Hamlet, Százados, Színész, Hájós; Huszka Jenő: Gül baba, kar.

ott voltunk

PAPÍRCSILLAG A GYERMEKI ÉN PERSPEKTÍVÁJÁBÓL

Péter Beáta

– Ilyés Krisztinka könyvbemutatója –

Papírcsillag címen jelent meg nemrégiben Ilyés Krisztinka első verseskötete Budapesten, az Előretolt Helyőrség Íróakadémiánál, melyet a magyar költészet napján mutattak be a gyergyóalfalvi Petőfi Sándor Művelődési Központban.

Ilyés Krisztinka ötödik osztályos volt, amikor megírta az első versét tanára, Farkas Wellmann Endre (később József Attila-díjat kapott költő) ösztönzésére, és azóta érzi szükségét annak, hogy az önkifejezésnek ezt a módját művelje – hangzott el a könyvbemutatón. A rá következő években írt verseket és novellákat is, rangos irodalmi lapok hasábjain publikált. A székelyudvarhelyi Benedek Elek Pedagógiai Líceum elvégzése után tanulmányait a kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetem Bölcsészkarán folytatta, majd a budapesti ELTE irodalom- és kultúratudomány mesterképzésére nyert felvételt. Ezzel párhuzamosan az Előretolt Helyőrség Íróakadémia diákja. A könyvbemutatón mesélt az íróakadémiáról, a budapesti mindennapjairól, és arról is, mikor érzi úgy, hogy haza kell jönnie Alfaluba.

Mint kifejtette, az, hogy milyen formát ölt egy ötlet, érzés, hogy vers vagy próza lesz-e be-

Ilyés Krisztinka első, Papírcsillag című verseskötetét mutatták be Gyergyóalfaluban

lőle, függ magától a gondolattól, illetve hangulatfüggő is, hogy épp mi ihleti meg, milyen impulzusok érik. „Nagyon aktuális témák is szoktak foglalkoztatni, de az írás függ attól, hogy milyen hangulatom van: szerelmes vagyok, nem vagyok, megcsaltak, nem csaltak, hiányérzetem van, haza akarok jönni, magányos akarok lenni, ezek azok, amik általában adják a versek témáját, viszont van olyan is,

hogy hiába foglalkoztat valami, nem tudom leírni.”

A kötet verseiben erőteljesen jelen van a gyermekkor; a gyermeki én az a perspektíva, ahonnan ír. „A nagyon korai verseim hitelesek ebből a szempontból, most 23 évesen teljesen másképp látok sok mindent, de úgy érzem, hogy a gyermeki perspektíva, a gyermeki világ az, amiben ki tudunk teljesedni. Amikor kíváncsiak vagyunk, érdekelnek a

színek, vágyakozunk, próbálunk ismerkedni, és amikor próbáljuk önmagunkat megkeresni. A gyerek szem másabb, mindent nem akar eldugni, mindenre kíváncsi. Ahhoz, hogy önmagunkat tényleg megismerhessük, valószínűleg így kell látni a világot, ahogy

egy gyermek látja. Érdekel, hogy én magam ki vagyok, és ezt valahogy így tudom felfedni. Keresgélem folyamatosan, de úgyis ide lyukadok ki.”

A könyvbemutatón Krisztinka húga, Ilyés Tímea olvasott fel a kötetből.

Forrás: Petőfi Sándor Művelődési Ház – Gyergyóalfalu

vers

Bajna György

Asszonysors

Ahogy sokasodtak az évei,
egyre gyakrabban használt kicsinyítő képzőt.
Egy idő után csak vizecske,
kenyerecske, levesecske, tésztácska került
a be-betévedő unokácska elé.
A szerelem pedig, amiből alig érezte
a kielégülés ízét, butuska dolgocskává aszott.

Vasárnapi tisztálkodás

A vasárnapi fürdés egészen más,
mint a mindennapi zuhany.
Rituális még a mozdulat is,
ahogy előkészítesz habot és borotvát,
kézügybe a törülközőt,
majd alámerülsz állig.
Hagyod, öleljen a simogató víz,
talán magzatkorodból e megnyugtató béke:
mintha őstengerbe merültél volna alá,
meleg, elringató óceánba,
hogy álmodhass végre ismét.

A vasárnapi fürdés még a szentmisét
is helyettesítheti olykor,
közel visz Istenhez és távol a világtól
(ezért orromra koppintának egyesek).
Megszabadulsz minden tehetőtől,
itt igazán érvényes a bölcs görög törvénye
a vízbe mártott testek súlyának csökkenéséről,
bár Archimédész a gondokra nem utal,
hiszen azok nem testek, de rosszabbak mindennél,
mert láthatatlanok, s még az álmokat is
tonnás teherré képesek tenni.
Csak a vasárnapi fürdés ment meg tőlük.
Hétről hétre így leszel szabadabb arra az időre,
mintha az anyaméh ölelne védőn.

Under the Moon – 100 x 95 cm, olaj, vászon, 2018

élő történelem

KÉTNYELVŰ ERDÉLYI KATONADAL AZ ALFÖLDRŐL

Sarusi Mihály

Nincsen Belgrád bekerítve...

Kétnyelvű erdélyi katonaénekünknek elsőre a kolozsvári változata bukkant elő, román szerző emlegeti 1903-ban. 1971-ben a (Gyula)Fehérvárt megéneklő magyarózdí került elő, hogy most, 2022-ben a magyar–román dal *Nincsen Belgrád bekerítve...* nótakezdéssel Kisiratosról leljen meg bennünket.

Nagynénémből, aki Kisiratoson 1928 vízkeresztjén született, 2022 télutóján szedte ki a szülői házban a kétnyelvű, magyar–román nótát – kuruc katonaéneket? – az unokája.

Ha szabad neveket is említenem, a kisiratosi Kekecsen Kurtucz Anna néven születtett, ma özvegy Árvai Jánosnéként (vagy egyszerűen Árvai Annaként) emlegetett nénémből Anna leányának Zsolt fia varázsolta elő a kétnyelvű dalt. Azt mondta neki, hogy videóra veszi! Kép- és hangrögzítéssel örökíti meg Annus nénénk édesapjának, öreg Kurtucz Gergelynek az egyik kedvenc nótáját!

A 95. életévébe lépett Annus nénémnek sem kellett több, többször, kérésre újra és újra elénekelte a jó száz évvel ezelőtti világot föllevenítő dalt. Azt az igen hosszú korszakot, midőn Erdélyben és az Erdély-széli alföldi világban a lehető legtermészetesebb volt a két-nyelvűség (ami ma jobbára csak az e tájt élő magyarságra jellemző). Ráadásul az első világháborúban – amely egyben le is zárta ezt a többnyire (a kívülről szított zavargásokat leszámítva) békésnek mondható korszakot – mind a magyar királyi, mind a császári és királyi közös ezredekben együtt szolgált és szenvedett magyar, román. Ami – érthetően – erősítette ezt az eleve meglévő természetes kapcsolatot.

Egy sor magyarul, egy románul, és így tovább. Néha nem is föltétlen egymás gondolatát folytatva, nem is mindig egymásba karolva. Hogy mindez akár furán is hangozzék.

A belső-erdélyi változat

1972-ben és 1973-ban írtam *Hadak úttjik* című, a második világháború utáni székely kommunistaellenességet fölidéző kisregényemet, amely az ellenzéki s rövidesen betiltott Mozgó Világban 1982-ben látott először napvilágot, majd 1989-ben két másik kis-regényemmel együtt jelent meg *Árva ima* című könyvemben. Abban (is) olvasható az a kétnyelvű erdélyi népköltészeti alkotás, amelynek párját, ím, fél évszázad elteltével az Alföld peremén lélegző – romániaivá tett – magyar falu egyik idős lakójának emlékezete őrizte meg. Sok minden mellett bizonyítva azt is, hogy időnként ugyanaz a szellem hatotta és hatja át az együtt élő románokat és magyarokat.

Íme, amit átvettem a kisregényembe az erdélyi kétnyelvű katonadalból (most megtoldva a román szöveg szabályos leírásával és fordításával):

<i>Fejérvár nincs békerítve,</i>	
<i>Szlabaduj, drumul,</i>	(<i>Slobod îi drumul</i> – Szabad az út)
<i>Ki lehet jünni belőle,</i>	
<i>Nu bátil gindul.</i>	(<i>Nu bate gândul</i> – Nem törődöm vele)
<i>Csak a rózsám maradt benne,</i>	
<i>Fásze remuje.</i>	(<i>Fă să rămâie</i> – Tedd, hogy maradjon)
<i>Kiért holtig fáj a szívem,</i>	
<i>Ásá trebuje.</i>	(<i>Așa trebuie</i> – Úgy kell)

A kisiratosi változat

S láss csudát, Kurtucz Anna néném, a világháborút 1914 nyarától 1918 végéig végig-harcoló Kurtucz Gergő tatám leánya – a dalt emlékezetéből előcsalva – valahogy így szólaltatta meg idén, 2022-ben ugyanazt.

<i>Nincsen Belgrád bekerítve</i>	
<i>Szabad a drumul</i>	(Szabad az út)
<i>Akár merre mehet benne</i>	
<i>Nu-ți bate gându</i>	(Ne aggódj)
<i>Csak egy rózsa maradt benne</i>	
<i>Lasă rămâie</i>	(Hadd maradjon)
<i>Kiért holtig fáj a szíve</i>	
<i>Așa îți trebuie</i>	(Úgy kell neked)

Igen, némileg megváltoztatva. Ráadásul a fölvételt készítő unokaöcsém írta le így nénénk szájáról... (Magam csak akartam, nem boldogultam vele.)

A háború tehette, hogy (Gyula)Fehérvár helyett Belgrádot emleget; vagy tán mert a „kuta Szerbia” ellen harcolva így énekelték a magyar és oláh katonafiúk?

Édes istenkém, közben eltelt... annyi, amennyi.

Hogy „közben” a közelben (a szintúgy Belgrádnak is mondható – a középkori Magyarország legkeletibb végvárának számító – Nyeszterfehérvár táján) most újra dö-rögjenek a fegyverek.

– *Așa îți trebuie*.

Nem, nem kell úgy neked.

De hogy ez a nóta XXI. századunkban előbukkanjon!... És véletlenül annak a füle hallatára, aki találkozott már vele.

Ötven éve Pesten (akkor még a Nemzeti Múzeumban működő Országos Széchényi Könyvtárban), Sepsiszentgyörgyön és Ozsdolán jártam utána, mi történt Pusztaiék betyárcsapatával a negyvenes, ötvenes években a Székelyföldön. Valamelyik népkölté-sí forráskiadványban bukkantam a *Szlabaduj drumul*ra. Ahelyett, hogy rákérdeztem volna odahaza, Iratoson a nagynénémre?

Legalábbis e nótát illetően.

Mit ad Isten, máig ott a könyvtáramban – számítógépes íróasztalomtól karnyújtásnyira – Horváth István *Magyarózdí toronyalja* című, 1971-ben közreadott írói fa-lurajza (a magunk iratosi *Lönni vagy nem lönni*jének az ötletadója!), melynek 385. oldalán mutatja magát emlegetett katonadalunk.

Magyarózd Alsó-Fehérhez tartozott, a vármegye székhelye Gyulafehérvár...

Hogy összeálljon a kép.

Az a másik Fehérvár, Belgrád, a mi régi – Hunyadi János-látta – Nándorunk...

Ózdon, Iratoson.

– Lám csak, már 1971-ben min nem járt a kend esze!

Szinte.

Alföld és Erdély ölelkezése... Nemcsak a mában, családom emlékezete bizonyítja, „a régi öregök” idejében is.

Kuruc makarónidal

Utánanéztem – némi biztatásra –, mit mond az irodalomtudomány kétnyelvű költé-szetünkről. Az érintett szakirodalom makaróniversnek nevezi a makarónizmusként számontartott jelenség termékét, a kevert nyelvű művet. Amilyen a mi fehérvári/ko-lozsvári/belgrádi kétnyelvű – kuruc?... – katonaénekünk is a magunk magyarhoni Ma-karóniájában. Elsőnek a kolozsvári változat bukkant elő, román szerző emlegeti 1903-ban, 1971-ben a fehérvári, 2022-ben – csodák csodájára – a belgrádi.

Az 1900-as évek legelején budapesti román lapban (Luceafărul, 1903/22. 368.) közli e makaróniszöveget Gheorghe Alexici (Alexics György):

Nincs Kolozsvár bekerítve
Slobod e drumu,
Ki lehet menni belőle
Nu-ți bate gîndu
Csak a rózsám maradt benne,
La’să rămîe,
Kiért holtig fáj a szívem,
Așa-mî trebuie.

Ezután rövidesen Brassóban egy szintén román nyelvű lap (Gazeta Transilvaniei, 1912/42. 2.) szerzője a versezt újabb kolozsvári változatát emlegeti a Thökölyhez és Rákó-czihoz kötődő művek között. A Vásárhelyi daloskönyvben található kétnyelvű verset említ, hogy megjegyezze: „Ilyen, román és magyar szövegű népköltemények ma is léteznek. Is-merek egyet Kolozsvárról: Nincs Kolozsvár bekerítve, Slobodu-i drumu...” – s kis eltéréssel következik az előbb említett ének. Ugyanebben az évben jelent meg Damjan István Ada-tok a magyar–román kölcsönhatáshoz című tanulmánya (Nyelvészeti füzetek, 1912. 67. sz. 59–60.), amelynek a makaróniversekről szóló fejezetében egy kuruc kori nóta után szintén ezzel a „kolozsvári” dallal álljon elő. Sőt, második versszakát is közölje!

Știi tu mîndră tiéd voltam
De már nem vagyok
Pentru tine nu m’oi arde
Mégis nem halok (a tanulmányban így szerepel...)
Jubeste pe cine-ți place
Én azt nem bánom
Că Ț’ai bătut joc de mine
Szívből sajnálom.

A magyar–oláh nóta után a szerző ezt írja: „*Akár valódi népter mék, ami nem igen való-színű, akár valami tudákos ember szerzeménye, annyi bizonyos, hogy rendkívüli népsze-rűsége és elterjedetségre tett szert, úgy, hogy Erdélyben széltében éneklík a magyarok és románok egyaránt körülbelül a következő dallamra:...*” – s közli a hangjegyes leírást.

1933-ban Kántor Lajos e kétnyelvű éneket is említi *Kölcsönhatás a magyar és a román népköltészetben* című tanulmányában (Erdélyi Tudományos Füzetek, 1933/56. 8.): „*Általá-nosan ismert például a következő kevert dal: ...*” Ahogy az 1955-ben rögzített – Alsó-Fehér megyei – lörincrévi változatban is „Kolozsvár nincs bekerítve...” (https://zti.hungaricana.hu/en/7353/). Köpeczi Béla angol nyelvű írásában – *Romanians and Rákóczi’s Insurrecti-on* (A románok és a Rákóczi-fölkelés) (https://epa.oszk.hu/00400/00463/00006/10.htm) ugyanarra a következtetésre jut, mint a szabadságharc népköltészetével foglalkozó többi kutató. E kétnyelvű ének egy magyar–román kuruc dalra, a „Ni ficiori cu piciori / min-den vígan járja [mindenki örömmel táncol]” kezdetűre emlékeztet – az *Opre Tódor nótája* című makaróniversről van szó. (A kuruc küzdelmek költészete. Bp. Akad K. 1977. 702.)

A Kisiratoson előkerült *Nincsen Belgrád bekerítve...* változat nem szerepel a szak-irodalomban, s nem látni a világhálón sem.

Kurtucz Gergely öregapám kuruc(kori) nótája került elő?

A családi legendák egyike szerint az 1700-as évek elején, a Rákóczi szabadságharc bukása után kuruc bujdosót fogadott be (Arad megyében) a kis mácsai református magyar kö-zösség. A labancok elől rejtőzve nem árulta el vezetéknévét, a faluban csak „a kuruc”-ként emlegették, ami rajta maradt. A szabadságharc után az új földbirtokos román jobbágyokat telepített a faluba, a magyar őslakosság fokozatosan beolvadt, földöldódott a hegyekből be-települő románságba. Iratosi testvéreim némelyike szerint nem boldogultak a Kuruc név-vel, Kurtucra (Curtuțra) románosították a leszármazottakat. (Jó kis népi szófejtés, tehetjük hozzá...) Ezek egyike öregapám, Kurtucz Gergely (Mácsa, 1886 – Kisiratos, 1967), aki az 1800-as évek végén Kisiratosra keveredett, ott nőtt fel, és megmagyarosodva – az említett családi legendát tekintve inkább visszamagyarosodva – magyar lányt (Sarusi öreganya-mat) vette feleségül. Hogy katonaként és a világháborúban találkozzon ezzel a dallal?

Már nem kérdezhetem meg tőle, melyik Belgrád (=Fehérvár) szerepel e nótájában. (Másik kedvenc dalát negyven éve említette a lánya, Annus néném, ez pedig a „*Temető kapuja sarkig ki van nyitva...*” volt.)

Özvegy Árvai Jánosné, született Kurtucz Anna 95. évét taposva ilyen szép ajándék-kal lepett meg bennünket! Nemzeti műveltségünk – erdélyi – népi értékeinek fene-ketlen kútjából hozta föl nekünk, mentette a fölszínre az Alföldön ezt a kincset érő katonaének-változatot.

Taxonómia – 120 x 80 cm, olaj, vászon, 2021

Léghajó

Almási Balázs

Ólompercek

Kénszagú a hajnal.
Az elszáradt krizantémokat nézem.
A sütő szájából hullámok szöknek,
megtörik egyenes vonalaimat.
Lucifer leszek vagy főnixmadár?
Ha elég magasra szállok, beérlek.

Kiegészítés

Meteorológiai ballon,
ami a vulkánba szállva megfeszül,
tartalma robbanásig tágul.

Bőröm Ágnes-lepel,
kifakul a hétköznapi fényében,
elfoszlik érintések folyójába.

Szememben elvirágoznak a színek,
csontjaimból kioldódik az akarat,
körmeim húsumba törnek,
ilyen a sebzett állat haláltusája.

ALMÁSI BALÁZS 2001-ben született Budapesten, Tápiószecsőn él. A Budapesti Műszaki Egyetem Vegyészmérnöki és Biomérnöki Karán tanul vegyészmérnök alapszakon. Az Előretolt Helyőrség Íróakadémia hallgatója.

Karikatúra

SÁROSI CSABA A FASISZTA KOMMUNIZMUSRÓL

pályázat

(B)ÍROD?

- PÁLYÁZATI FELHÍVÁS SZÍNHÁZI TÁRGYÚ ÍRÁSRA

A kolozsvári BBTE Magyar Színházi Intézete
PÁLYÁZATOT ÍR KI
érettségi előtt álló és érettségizett fiataloknak
színházi tárgyú írás/podcast/vlog/video készítésére,
valamint drámaírássra, két szekcióban.

A színházi szakírás szekcióba olyan írásokat várnak, amelyek valamely színházi témára reflektálnak. Ez lehet egy előadás, egy színházi műhely, csoport, egy állami vagy független színház, fesztivál. Olyan problémacentrikus, elemző, véleményt is tartalmazó műveket várnak, amelyek tükrözik az érintett színházak értékeit, problémáit, lehetőségeit, az adott valóságban való jelenlétüket, a közönség és közösség elvárásait. Lehet komoly (de ne komolykodó), laza és tartalmas, magvas és okos (de ne okoskodó), vicces és bátor – amilyen a szerző hangja.

Bármilyen magyar vagy román nyelvű előadás (színház stb.) lehet a pályázat témája. A pályázat nyelve magyar. A műfaj lehet esszé, kritika, személyes beszámoló, bloggolás, podcast, vlog. A pályaművek terjedelme írott szöveg esetén min. 8.000, max. 12.000 karakter, podcast esetén min. 12, max. 20 perc, vlog/video esetén min. 8, max. 12 perc.

A dráma, színházi szöveg szekcióban tematikai és műfaji megkötés nincs, de szívesen várnak olyan jeleneteket, amelyek napjaink valamely globális problémájára is reflektálni próbálnak.

Maximális oldalszám: 30 oldal.
A pályázati határidő: 2022. május 15.

A pályaműveket a szinhazi.palyazat@gmail.com címre várják. A levélben mellékként kérik benyújtani a pályázatot, valamint kérik megadni a pályázó elérhetőségét is (név, e-mail cím, telefon). Zsűri: a Magyar Színházi Intézet oktatói.

Az eredményhirdetésre
2022. május 22-én kerül sor.

A díjazott művek könyvjutalomban részesülnek. Mindkét szekciónak külön díjazottjai vannak:

1. díj 500 lej értékű könyvutalvány, 2. díj 350 lej értékű könyvutalvány, 3. díj 200 lej értékű könyvutalvány. Emellett mindkét szekció győztese kiválthatja a Magyar Színházi Intézet teatrológia szakán meghirdetett nyári felvételt 10-es osztályzattal.

LAPSZÁMUNK SZERZŐI

- Almási Balázs (2001, Budapest) költő
Bajna György (1947, Gyergyószentmiklós) író, költő, újságíró
Bálint Tamás (1985, Székelyudvarhely) költő, közgazdász
Böszörményi Zoltán (1951, Arad) költő, író, szerkesztő
Debreczeni György (1958, Budapest) költő, író
Demeter Arnold (1998, Csíkszentkirály) költő
Dimény H. Árpád (1977, Kézdivásárhely) újságíró, költő
Gáspár Ferenc (1957, Budapest) író, újságíró
Gerencsér Anna (1994, Budapest) író
Halmai Tamás (1975, Pécs) költő, író
Izer Janka (1996, Budapest) író, költő
Juhász Zsuzsanna (1958, Dunaújváros) író, költő
Kozma Attila (1977, Kovászna) színész, humorista
Miklóssi Szabó István (1977, Sepsiszentgyörgy) író
Molnár Flóra (Kisvárd, 1997) teatrológus hallgató
Péter Beáta (1982, Csíkszereda) író, teatrológus, újságíró
Sarusi Mihály (1944, Békéscsaba) író, újságíró, költő, könyvtáros
Sántha Attila (1968, Kézdivásárhely) költő, író, irodalomtörténész
Szakács István Péter (1957, Székelyudvarhely) tanár, író, publicista, irodalomtörténész
Szurkos András (1941, Haraly) író, költő, újságíró
Vári Csaba (1978, Székelykeresztúr) költő
Zorkóczy Zenóbia (1971, Székelyudvarhely) színésznő, előadóművész

Lapszámunkat **Todor Tamás** (1989, Szatmárnémeti) festőművész műveivel illusztráltuk.

Petőfi
Kulturális
Ügynökség

E FALAK KÖZÖTT

Gerencsér Anna

V. István király már három hónapja halott volt, s a gyermekkirály, László két hónapja ült a trónon. Budát az eljövendő kor káoszának hírnökeként fogta markába az őszi fagy: az utcák szélén kemény hullámokká dermedt a sár, a tetőket reggelente fehérre csipkázta a dér.

A Nyulak szigetét aranyba vonta a hulló őszi lombok utója. A csupasz ágak karmos kezekként kaparták az eget, de a bágyadt novemberi napfény lángra gyújtotta a leveleket, s pazar szőnyeget terített Béla herceg lába elé, ahogy a fák alatt sétált.

Maga mögött hagyta a vidám udvari népeket, a zajos társaságot, mely csak mulatni érkezett a szigetre, és a klastrom felé indult. Ott nyugodott István király is, szeretett húga, Margit mellett, akiről azt beszéltek, az Úr már életében glóriával övezte a homlokát. Béla ugyan nem látta a dicsfényt, de azt el tudta képzelni, hogy egy ilyen helyről Isten is hamarabb meghallja az imákat: mintha a sziget egy lépéssel közelebb lenne az éghez, mint az ország többi része. Úgy érezte, egy cseppet, épp csak egy cseppet, de megérti, miért választotta Margit a kolostort: be szép lehet ebben a fényben élni, ebben a nyugalomban, ahol minden csata csupán félelmes emlék.

– Hát még egy kupa bort sem iszol velünk?

Béla a hang felé elfordult a fáktól, melyek törzsei közt átsejlettek a Duna szürke hullámai és a budai hegyek lágy gerince. Nagy Henrik állt mögötte, a volt nádor, akit Németújvári Henriknek is neveztek. Azóta nem beszélt vele, hogy Henrik visszatért a cseh Ottokár udvarából, csak tekintetük találkozott néha az udvarban, mindig csak távolról, mások válla fölött. Akkor azonban mindkettejük szemében ott ült a néma vád: „Köponyegforgató! Áruló!”

A béke, mely az előbb forró italként töltötte el és melegítette át, elpárolgott, mintha sose lett volna.

Átvette a kupát Henriktől, és kényszeredett mosolyra feszítette az ajkát: az őszes bajusz, a sárgásan villanó szempár vicsorgó farkasra emlékeztette, éles fogakra a szíves kínálás álcája mögött.

– Mire iszunk?

Talán az ifjú király vagy anyja egészségére, bár ők nem tartottak a főurakkal a szigetre. Kevesebben jöttek el, mint amire Béla számított, s még kevesebben követtek, mikor odébb sétált a fecsegő, nevetgélő társaságtól – azok is mind Henrik hívei, bajtársai voltak, nem számíthatott tőlük baráti szavakra.

– Az igazságra – felelte Henrik, s Béla hátán végigszaladt a hideg.

– Az igazságra!

Koccintottak és ittak, Henrik csak pár kortyot. Utána leeresztette a serleget.

– Persze lehet, hogy számodra az igazság mást jelent, mint számomra. Talán azért iszol ily jóízűen.

– Az igazság csak egy lehet.

– Mégpedig?

– Az az igazság, mely e falak között lakik – intett Béla a klastrom felé. Nem kívánt vitázni, sem az isaszegi csatáról beszélni, még kevésbé arról, ami azután következett. – Az Úr igazsága, melyet csak Ő ismer egészében.

– Úgy bizony, teljes egészében. Hanem vannak ám az igazságnak olyan darabkái, amiket az emberek is megismerhetnek – Henrik feljebb emelte a serleget. – De akármi is az igazság, nem lehet egyszerre ez is, az is. Minek nevezed hát az olyan ember igazságát, aki egyszer az egyik, másszor a másik oldalra áll?

Béla hallgatott, és Henrik könnyörtelen farkas-tekinetébe meredt. Vétek volna hát, hogy IV. Béla oldalán harcolt Isaszegnél, ahogy Henrik is, az apja ellen háborút szító István ellen? Vagy az volna megbocsáthatatlan, hogy Béla halála után, mikor Istvánt megkoronázták, ő az udvarban maradt, s nem menekült el a megtorlástól tartva, mint Henrik, aki csak István halála után tért vissza? Vagy tán azt vetné a szemére, hogy megmenekedett a vesztes csatából, míg Henrik fogságba esett?

Tizenöt éves voltam, szinte gyermek, s egy egész hadat vezettem. Tán nekem kellett volna még rád is ügyelni? Vagy azt kívánod, estem volna el inkább, mert a becsület ezt kívánja? Hát mit tudsz te a becsületről?

Abban a rövid pillanatban, mikor egymás szemébe néztek, Béla gondolatban megfelelt mindenre, amit úgy vélt, hogy Henrik a fejéhez vághatja. Hangosan azonban nem szólt: nem akart.

Hűtlen kutya vagy, a lábad közé húzott farokkal menekültél Ottokárhoz, mondta volna, ha vitázni kívánt volna. Idegen kézre adtad a váraidat, idegen úr kegyét kerested, és kivert ebként kúsznál vissza Budára, mikor annak se kellettél.

De Béla nem akart vitázni, szóváltásba keveredni.

– Mondd, uram, tán nem az a feladatunk, hogy megpróbáljuk megtalálni az igazságot e földön? Nincs közöttünk egy se, aki ne tévedett volna már, vagy ne tett volna kerülőutakat. Én sem merném azt állítani, hogy tudom, mi az igazság – de mindig is megpróbáltam úgy cselekedni, ahogy az általam ismert igazság megkövetelte. Biztos vagyok benne, hogy te is ezt tetted, s

Szív, 60 x 60 cm, olaj, vászon, 2017

ha útjaink másfelé vezettek is, azt nem gonosz szándék vezérelte.

Henrik dühösen fújt egyet, Béla szívében pedig felszikrázott a harag. Mi kell még? Mit akarsz tőlem? Épp csak békejobbót nem nyújtottam. Tudom, úgysem fogadnád el.

– Azt mondd hát, hogy a tévedés mentség a gyáva-ságra?

– Nem. – Tán azt várja, hogy párbajra hívom? Vagy csak sokat ivott, s rajtam töltené ki a dühét? – De, ha megbocsátasz, most magadra hagylak. Látom, nem vagy beszédes kedvedben.

Átkozott, vén farkas. Istenverte zsvány. Eltökélte, hogy elrontja a napját, hogy végig sérti?

Elfordult, ezért nem látta, ahogy Henrik kardot, a mellette álló pedig tört ránt, csak a váratlan fájdalmat érezte, ahogy a penge a hátába hatolt, és megcsikordult a gerincén. Elesett, sárga levelek örvénylettek körülötte, beleakadtak a hajába, az inge ujjába, ahogy megpróbált megfordulni, s felemelni a jobbját a következő csapás ellen, amit inkább érzett, mintsem látott. A lesújtó kardon megvillant a napfény, csont reccsent, és Béla keze lehanyatlott.

A vállát érő vágást azonnal követte a többi. Odébb próbált kúszni, de a lába nem engedelmeskedett az akarátának, s mikor egy súlyos csapás szinte leszelte a lábszárát, nem is érezte. A baljával próbálta védeni a fejét, de hiá-

ba, a következő vágást az arcába kapta, az azutánit pedig a homlokára.

Szeme előtt egybemosódott az őszi ég és az arany levelek, a hüvelyükből gonosz szisszenéssel kicsúszó pengék. Emberek mozogtak körülötte, újra és újra lecsaptak rá, de távolinak tűntek, mintha víz alól nézné őket, és a kiáltásaik összefolytak a vízcobogással, ahogy a Duna egy-egy hulláma a szigetnek ütődött. Hallani vélte a kápolna felől az apácák tiszta hangját és a harang tompa zúgását, mintha a klastrom felé lebegett volna, aztán elúsztak a hangok és elúsztak a képek, és ő magára maradt valami végtelen csendben és békében.

– Most végre megtudom, mi az igazság – mondta magában, és azt hitte, Henrik is hallja. – Már látom...

De amit látott, az akkor is rejtve maradt volna mindenki más tekintete előtt, ha hallották volna a szavait.

– Az ember lánya azt kívánja – suttogta Klára nővér, miközben kifacsarta a rongyot a vödör fölött –, bár ilyenkor nyújtaná le az Úr mindenható kezét. Mégsem igazság, hogy valaki így végezze.

– De ha ez is az Úr akarata...

Kinga nővér is suttogott: a kápolna kövezetét súrolták, s a regula nem engedte, hogy a templomban világi dolgokról fecsegenek.

Az oltár előtt kinyújtóztatva Béla herceg aludta örök álmát, míg a kőlapok alatt V. István és Margit. Az oltár fölül Szent Domonkos tekintett le szigorúan a halottra, a lecsöppent vért takarító apácákra, s a ravatal előtt imádkozó két fiatal nővére: Margitra, ki Béla húga, s Erzsébetre, ki az unokahúga volt.

– Mint egy mészárszékből – suttogta Klára nővér, s a ravatal felé pislogott. Aztán még halkabbra fogta, mert Erzsébet csendesen szipogni kezdett. – Igen nagy vétet követhetett el, ha ez az igazságos büntetése.

Kinga nővér erre már csak egy intő pillantással felelt, s Klára kiolvasta a szeméből a figyelmeztetést: ha már büntetésről esett szó, gondolhatna arra is, ők milyen büntetést kapnak majd, ha a priorissza beszélgetésen kapja őket.

Béla herceg testét a kápolnában temették el.

Aznap este fagyos szél kerekedett, s zörgő leveleket sodort be a kolostor udvarába. Nyoma sem volt már sárgának, aranyának: a pöndörödő levelek, melyek a kút mellett álló Kinga és Klára nővér lábához hulltak, barnák voltak, mint a föld, melybe majd visszatérnek, s dér szegte be repedező szélüket.

Klára leeresztette a vödört, s vizet mert, de közben folyvást a kápolna felé tekintgetett. Aztán Kingát kezdte nézni, Kinga komoly, szelíd arcát, mely meg sem rezdült egész nap, sem a rútul összekaszabolt test, sem a gyászolók könnyei láttán.

Mint egy kőszobor, gondolta, egészen olyan, ha nem indítja meg ez a szörnyűség. Mert nem tudhatjuk a napot és az órát, de hogy így jöjjön el a halál... S Klára reszketni kezdett, mert Béla herceg arcát látta maga előtt, az áhítatos, fiatal arcot, ahogy egyszer misén látta, mikor Béla a hűgát látogatta meg a zárdában – s a másikat, azt a vörös ábrázatot, melyről a tátongó sebek letöröltek minden emberi vonást.

Az arc visszatért álmában, s mikor felriadt a sötétben, egész testében remegett. A homályban csak árnyakat tudott kivenni, a halvány vonalat, ahol a fal összeért a döngölt padlóval, az ágyvéget, a másik ágyon alvó nővér alakját, de egy pillanatra az az érzése támadt, hogy valaki más is van a szobában, s rémülten lapult a fal mellé.

Félrehajtott fejjel fülelni kezdett: odakint sziszegett a szél a lombjavesztett fák között, bent pedig halkan szuszogott az alvó nővér. A csendben suttogást vélt hallani, s ahogy fülelt egy kicsit, biztos volt benne, hogy a hang a folyosó felől jön.

Kicsusszant az ágyból, s lábujjhegyen lépdelt a szomszéd cella ajtajáig. Itt már ki tudta venni a szavakat is:

– Vajon valóban igazságot szóltok, igazságos ítéletet hoztok, emberek fiai?

Nem ő volt az egyetlen, aki nem aludt aznap éjjel: Kinga nővér suttogta a részvétlen éjbe az ötvennyolcadik zsoldár szavait.

képregény

HŐSEMBER
ÉS TRÖMPLIA HÍRES FÜTYÜLŐ*
(igaz történet)*
(az eleje)írta: Szabó Kriszta és Sárosi Máttyás
rajzolta: Sárosi Máttyás

*híres fütyülő, vészharangkongató, aki súlyos, eltitkolt visszaéléseket tár fel